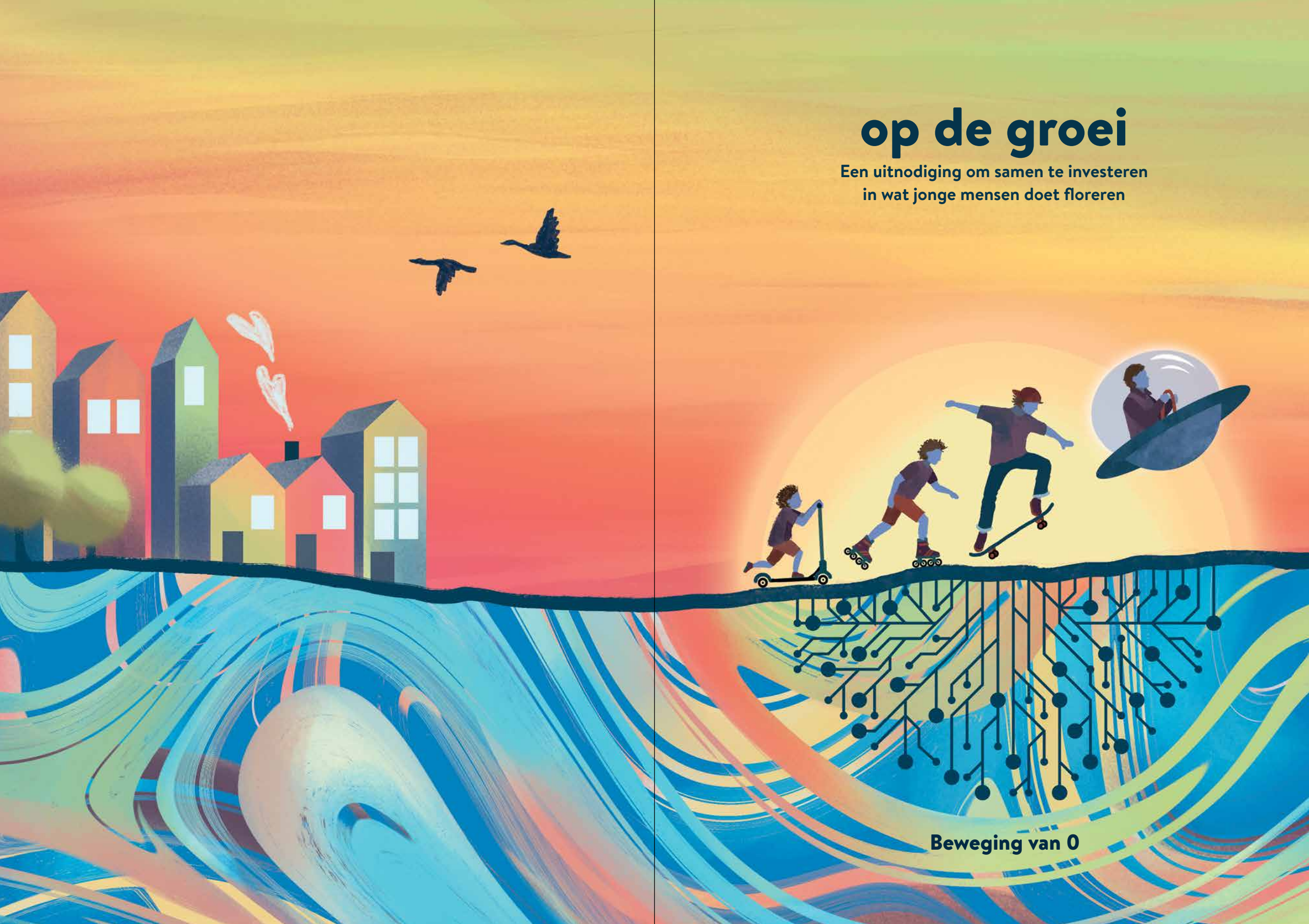

op de groei

Een uitnodiging om samen te investeren
in wat jonge mensen doet floreren

Beweging van 0

Inhoudsopgave

Synopsis Op de groei	9
Voorwoord	10
Samenvatting	12
Twaalf uitgangspunten	14
Dertien aanbevelingen	16
Zeven begrippen	18
Rendabel investeren	21
De Aanleiding	22
Inleiding	24

LEZERS TIP: Shortread

Als je weinig tijd hebt om het hele document te lezen, hebben we de belangrijkste punten in deze onderdelen voor je samengevat van synopsis tot inleiding.

Opbouw van deze notitie 27

1	Optimaal opgroeien is een mensenrecht	30
2	Grote doelen: de Beweging van 0	32
3	Versterking van jeugd en gezin	36
	Een sterke pedagogische basis	37
	Basisinfrastructuur	39
	Omgevingsfactoren	41
4	Versterking door onderwijs	43
	Welbevinden op school	44
	Helder op school	45
	STORM	45
	Nationaal Programma Onderwijs	46
5	Ruimte voor professional en cliënt	47
	Psychologische ruimte	48
	Ruimte voor de cliënt	49
	Samen aan het roer	50

6	Langetermijndoelen	52
	Projectencarrousel	52
	Lange termijn en politiek	53
	Nationaal Preventieakkoord	53
7	Netwerkjeugdhulp vergt infrastructuur	54
	De Ontwikkelcirkel	54
	Netwerkjeugdhulp	57
	Ecosysteem optimaal opgroeien, mentale gezondheid en mentale kracht	58
8	Voortdurend doen wat werkt	61
	Wetenschappelijk werken met specifieke interventies	62
	Data, data, data	63
	Gezondheidsdatainfrastructuur	64
	Groeicultuur	66
9	Landelijke kennisagenda	68
	Voorwaarden voor wetenschap	68
	Leren van (inter)nationale initiatieven en onderzoek	68

10	Opleiding en voortdurende ontwikkeling	70
	Wie doet wat?	71
	Bevoegd en bekwaam	72
11	Kosten en baten	73
	Maatschappelijke kosten van uithuisplaatsing	74
	Het rendement van de versterking van de jeugd	76
12	Voortdurende dialoog	78
13	Een nieuwe Raad voor de Jeugd	81
	Welke investeringen zijn nodig?	84
	Meelezers	86
	Nulplaat Samen naar 0	90
	Geestverwanten	92
	Opstellers	94
	Noten	96
	Colofon	101

Synopsis Op de groei

Nederland gaat een gedegen, rendabel en rechtvaardig plan ontwikkelen gericht op het optimaal opgroeien van de jeugd. Gedegen vanwege de wetenschappelijke en infrastructurele aanpak. Rendabel omdat elke euro uitgegeven aan effectieve ondersteuning van de jeugd zich in veelvoud terugverdient, zowel in maatschappelijke baten, als financieel. En rechtvaardig, omdat we uitgaan van de rechten van het kind.

Er komt een nieuwe Raad voor de Jeugd. Een raad die de komende decennia samenleving, beleid en jeugdhulp scherp houdt op de ontwikkelstappen naar het doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

De raad bevordert de aanleg van de digitale, sociale en organisatorische (kennis) infrastructuur waarop een lerend jeugdhulplandschap kan groeien; professionele netwerkjeugdhulp waarin de rechten van kinderen en ouders voorop staan. Cliënten én professionals staan er mede aan het roer.

De ondersteuning van jeugd is breed: versterking van welzijn, preventie, en ondersteuning, bescherming én zorg. Deze brede ondersteuning sluit naadloos aan op het onderwijs, dat zelf ook een bredere opdracht krijgt, en op het nieuwe ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht in de buurten.

Er komt een landelijke kennisagenda op basis van vragen uit de praktijk en op basis van internationaal onderzoek. Er komt een sectorbreed opleidingsprogramma. Data over het welzijn van de jeugd en het functioneren de jeugdhulp worden opgenomen in de nieuwe nationale gezondheidsdatainfrastructuur.

Dit alles staat ten dienste van het optimaal bevorderen dat ieder kind een persoonlijk optimaal ontwikkelpad kan bewandelen en zich volledig en harmonieus kan ontplooien.

Het plan is een uitnodiging aan eenieder die het aangaat om samen te investeren in wat jonge mensen doet floreren. Op de groei!

Voorwoord

We kopen allemaal wel eens een fiets of een winterjas ‘op de groei’, vanuit onze natuurlijke neiging in te spelen op de doorlopende ontwikkeling van het kind. Waarom doen we dit niet op het niveau van onze samenleving met oog op de ontwikkeling van gezinnen en kinderen?

We weten dat onze jeugd zal opgroeien en over een kwart eeuw deze maatschappij zal dragen. We weten dat nú betalen voor optimaal opgroeien stráks rendabel is, in materiële én immateriële zin. En tóch geven we deze wetenschap geen gevolg, door ook daadwerkelijk die collectieve fiets of winterjas aan te schaffen. Hoe komen we tot écht investeren op de groei? Deze notitie is een poging tot een antwoord op deze vraag.

Alles wat je hier gaat lezen is geschreven op de groei. Het is geschreven op de groei van kinderen. En het is geschreven op de groei van de samenleving, niet als streven naar ultieme maakbaarheid, maar wel vanuit ons morele streven dat iedereen zo goed mogelijk mee moet kunnen doen. Hoe worden we in het gewone leven steeds beter in elkaar waar nodig steunen?

Deze notitie is ook geschreven op de groei van professionals. Op hoe zij steeds beter worden in behandelen of in gesprekken om onmacht in gezinnen op te lossen. Op hoe zij beperkingen door psychische kwetsbaarheid kleiner kunnen maken, door meer acceptatie, door aanpassing in de samenleving en door betere ondersteuning.

We schreven níet vanuit de gedachte dat ook budgetten per se moeten groeien. We beschrijven hoe met goed gebruik van bestaande kennis én constant bijleren zowel de samenleving als professionals kunnen ontwikkelen, zodanig dat onze investeringen ook economisch profijtelijk zijn.

We schreven vanuit het volle besef dat er niet één waarheid bestaat als het gaat om ‘optimaal opgroeien’ en dat variatie tussen kinderen waardevol is, mooi zelfs. Zoekende naar balans tussen bescheidenheid én zelfverzekerdheid over de beschikbare kennis die we kunnen, of móeten inzetten, om ieder kind de kans te geven in optimale vrijheid keuzes te maken. Hoe creëren we daarbij de condities waarbinnen we als samenleving, en als professionals in de jeugdhulp, kunnen blijven groeien qua kennis én in het toepassen van kennis?

Ook de groep mensen met wie we de aanzet tot deze tekst hebben gegeven, is samengekomen op de groei. Er sloten gaandeweg vele meedenkers en meelezers aan. Velen van ons waren ook al druk bezig met dóen.

Er staat bewust geen auteur op de kaft, anders dan de Beweging van 0. We stellen ons als auteur een collectief voor, een zwerm, die gezamenlijk ambitieuze doelen nastreeft om daarmee de jeugd juist een ontspannen omgeving te bieden om te floreren. Bij deze nodigen we je graag uit om aan te sluiten. Mee te denken. Mee te doen. Op de groei!

Peter Dijkshoorn & Arne Popma

Samenvatting

Ieder kind moet thuis optimaal kunnen opgroeien. Optimaal opgroeien is niet alleen een mensenrecht, het is van essentieel belang voor een goed leven, voor de toekomstige kracht en de gezondheid van kinderen, voor de kwaliteit van het samenleven en voor het verdienmodel van Nederland. Kinderen en ouders hebben recht op de best mogelijke jeugdhulp. Structureel investeren in het opgroeien van kinderen is van groot belang voor de toekomst van Nederland.

Onder jeugdhulp verstaan wij hier alle hulp en ondersteuning die bijdraagt aan het optimaal opgroeien van jonge mensen: van versterking en preventie in de samenleving tot en met gerichte aandacht en zorg voor ouders en voor jeugdigen met complexe problemen. Mensen die 18 jaar zijn geworden, zijn nog altijd jonge mensen.¹

Diverse evaluaties leggen bloot dat er nu nog veel misgaat in de jeugdhulp en in de organisatie ervan. Snelle oplossingen om de decentralisatie te laten slagen bestaan niet. Domweg meer geld voor jeugdhulp is niet de oplossing. Ja, extra geld is nu op korte termijn nodig om de ontstane tekorten te ondervangen, maar op termijn lost het de fundamentele problemen niet op. Wat dan wel?

De jeugdhulp moet *structureel* beter. Dit kan alleen als de jeugdhulp duurzaam gaat werken naar de bedoeling: optimaal opgroeien mogelijk maken. Ieder kind heeft recht op een optimale gezonde ontwikkeling. Ontwikkelen doen kinderen thuis, op school en in de buurt; met familie en vrienden. Dit vraagt om een maatschappij die zo is ingericht, dat kinderen alle kansen krijgen zich te ontwikkelen. Dat betekent opgroeien in een zo optimaal mogelijke maatschappelijke context, in optimale lichamelijke en mentale gezondheid en in de eigen leefwereld. Dit vergt een samenleving die kansen biedt aan alle kinderen en ruimte biedt voor variatie tussen kinderen. We willen als samenleving samen investeren in wat jonge mensen doet floreren. Dit kan alleen vanuit een *samenhangende benadering* op meerdere lagen: van promotie van welzijn tot preventie, onderwijs, ondersteuning, bescherming en zorg.

Dit vergt nog beter opgeleide *professionals* en een voortdurende lerende en innoverende, op kennis en *evidentie gebaseerde praktijk*. We willen professionals die in organisaties mee aan het roer staan en kinderen en gezinnen die meebeslissen op basis van gelijkwaardigheid. Dit vergt een *solide sociale en digitale infrastructuur*, een systeem van organiseren en bekostigen wat dit mogelijk maakt. We

willen groot denken een infrastructuur ontwikkelen die letterlijk ‘op de groei’ is, met *royale* en *structurele investeringen* gericht op de *lange termijn*.

In deze notitie doen we een oproep aan het nieuwe Kabinet, aan gemeenten, aan zorgverzekeraars en aan zorgaanbieders serieus werk te maken van het benutten van kennis voor de ondersteuning van de jeugd. We bieden de ingrediënten voor een gedegen, rendabel en rechtvaardig investeringsplan. Een plan dat zich de komende jaren steeds verder zal ontwikkelen én een plan met een helder doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

Wij schreven deze notitie op eigen initiatief, belangeloos. Omdat we zien dat het anders moet en *kán*. Onze bijdrage sluit aan op een beweging die we op veel plekken waarnemen: een beweging naar een bewuste, ontspannen, mensgerichte, mentaal krachtige en bloeiende samenleving, waarin ieder mens de gelegenheid heeft naar vermogen het beste uit zichzelf te halen.

We nodigen iedereen uit deze beweging, groter en krachtiger te maken.

Twaalf uitgangspunten

In deze notitie *Op de groei* schetsen we een beloftevol perspectief.
We doen dit vanuit de volgende twaalf uitgangspunten:

1. Optimaal opgroeien is een mensenrecht.
(Kinderrechten staan voorop)
2. Optimaal opgroeien vergt dat de ondersteuning van de jeugd is gericht op grote doelen.
(Ons overkoepelend doel is: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien)
3. Optimaal opgroeien voor ieder kind vergt een samenhangende benadering.
(Promotie van welzijn, preventie, ondersteuning, bescherming én zorg)
4. Optimaal opgroeien vergt het best mogelijke onderwijs.
(Kennisoeverdracht én algemene levensvaardigheden)
5. Optimale ondersteuning van de jeugd vergt actuele, inhoudelijke deskundigheid en leiderschap van professionals.
(Kinderen en gezinnen met professionals aan het roer)
6. Het organiseren van optimale ondersteuning van de jeugd vergt meerdere kabinets- en gemeenteraadsperioden.
(Langetermijndoelen vergen een lange adem en adaptatievermogen)
7. Professionals en burgers weten elkaar snel te vinden en beslissen samen op basis van onderling vertrouwen en gelijkwaardigheid.
(Netwerkjeugdhulp in een ecosysteem voor mentale gezondheid)
8. Optimale ondersteuning van de jeugd vergt continu leren en ontwikkelen.
(Op evidentie gebaseerde praktijk)
9. Optimale ondersteuning van de jeugd vergt kennis en kennis vergt data.
(Cohort Nederland levert begrijpelijke kennis voor burgers, professionals en beleidsmakers)

10. Optimale ondersteuning van de jeugd vergt onderling vertrouwen en centrale regie voor de aanleg van de sociale en digitale infrastructuur waarop het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht kan draaien.
(Nederland als één lerende regio)
11. Optimale jeugdhulp vergt royale structurele bekostiging.
(Anders verantwoorden op basis van vertrouwen en bekostiging op de groei)
12. Bovenstaande uitgangspunten zijn los van elkaar niet optimaal.
(Integraal denken, integraal werken)

Dertien aanbevelingen

Op basis van de 12 uitgangspunten komen we in deze notitie tot 13 aanbevelingen voor de kabinetsformatie:

1. Maak bij elk belangrijk besluit over de ondersteuning van de jeugd een zorgvuldige, systematische en complete belangenafweging tussen de belangen van het kind en andere belangen en benut het **Kinderrechten-verdrag** en het “stappenplan het beste besluit” hierbij als kompas.
2. Maak het **0-doel** ‘0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien’ tot het bovenliggende streven van alle jeugdhulpbeleid.
3. Vorm het huidige versnipperde preventie- en ondersteuningsaanbod om tot een ontwikkelingssensitief, duurzaam en **samenhangend landelijk beleid** met regionale kleuring voor de mentale versterking van jeugd en gezin.
4. Verbreed de taakopdracht van het onderwijs tot de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind en maak levensvaardigheden expliciet onderdeel van de kern- en tussendoelen van het onderwijs. Investeer in een **brede schoolaanpak**.
5. Zet inhoudelijke **professionals en kinderen en gezinnen mee aan het roer** op de plaatsen waar in de jeugdhulp de beslissingen worden genomen. Doe dit zowel in de raden van bestuur en het management van jeugdhulp-aanbieders als bij de inkoop- en strategieafdelingen van de gemeenten en zorgverzekeraars.
6. Maak opvoedvaardigheden en het bevorderen van de mentale kracht van jeugd, gezin en samenleving het hoofddoel van het preventie- en promotiebeleid op de lange termijn. Neem mentale gezondheid van jeugd op in het nieuwe **Nationaal Preventieakkoord**.
7. Sluit de jeugdhulp aan op het **ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht** dat in ontwikkeling is. Dit ecosysteem biedt de noodzakelijke sociale en digitale infrastructuur die zowel kinderen, gezinnen en professionals nodig hebben om elkaar te steunen en van elkaar te kunnen leren.
8. Maak van de jeugdhulp een **lerend systeem** waarin kinderen, gezinnen, professionals en beleidsmakers steeds over data beschikken op basis waarvan ze hun handelen kunnen optimaliseren. Neem data over jeugdhulp op in de nieuwe **Nationale gezondheidsdatainfrastructuur**, op basis van de informatiebehoefte van kinderen, gezinnen, professionals, onderzoekers en beleidsmakers in de jeugdhulp. Bouw een groeistructuur.
9. Maak een **landelijke kennisagenda**, onder meer op basis van vragen uit de praktijk en op basis van (inter)nationaal onderzoek. Deze agenda beschrijft vanuit het perspectief van professional en kinderen en gezinnen de nodige kennisontwikkeling voor de lange termijn en de manier waarop de nieuwe inzichten in de praktijk zullen worden geïmplementeerd, onder meer via een sectorbreed opleidingsprogramma. Uitvoering van de kennisagenda benut de sociale en digitale kennisinfrastructuur waarop de ecosystemen voor mentale gezondheid en mentale kracht kunnen draaien.
10. Start een **sectorbreed opleidingsprogramma** voor de opleiding en verplichte continue ontwikkeling van de professionals, beleidsmakers en onderzoekers in de jeugdhulp. Bouw aan een groeicultuur.
11. Maak serieus werk van het in kaart brengen van de levensloop maatschappelijke **kosten en baten** van jeugdhulp. Investeer in elk geval tenminste royaal in interventies met een batig saldo op de lange termijn. Hierdoor zullen op termijn middelen vrijkomen voor verdere optimalisering van de ondersteuning van de jeugd. Nota bene: Huidige financiële tekorten moeten nu direct worden opgelost, maar zonder te pretenderen dat dit extra geld een oplossing voor de lange termijn zou zijn.
12. Organiseer een constante **dialogoog** tussen burger, professional en beleidsmakers over de optimale ontwikkeling en opvoeding van alle kinderen en over de ondersteuning die daarbij is gewenst. Maak hierbij gebruik van de sociale en digitale infrastructuur van de ecosystemen voor mentale gezondheid en mentale kracht.
13. Neem de tijd voor het instellen van een brede **Raad voor de Jeugd**. Een raad die de komende decennia de samenleving in den brede en de ondersteuning van de jeugd in het bijzonder scherp houdt op de ontwikkelstappen naar het doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. De raad zal toezien op de doorontwikkeling van bovenstaande aanbevelingen.

Zeven begrippen

In deze notitie gaat het om grote doelen. En we gebruiken grote woorden. Begrippen zoals optimaal opgroeien, jeugdhulp, mentale gezondheid, mentale kracht, ecosysteem, infrastructuur en rendabel investeren zijn allemaal voor veler uitleg vatbaar. Vanuit ons ideaal van permanente doorontwikkeling willen we dat graag zo houden.

De begrippen die we in deze notitie hanteren zijn dus bewust ‘nog niet vastgesteld’. Op veler verzoek beginnen we deze notitie wel met een beschrijving van deze open begrippen, met daarbij de uitnodiging ze samen door te ontwikkelen, zodat we er altijd over zullen moeten blijven nadenken.

1. **Optimaal opgroeien** betekent voor ons nu *gewoon en prettig opgroeien, waarbij ieder kind de gelegenheid krijgt het maximale uit zichzelf te halen en zich volledig en harmonieus te ontplooien tot een zelfstandig leven in de samenleving*. Waarbij ouders in staat zijn deze brede lichamelijke, psychologische, emotionele en sociale ontwikkeling in goede banen te leiden. Niet alleen door liefdevol op te voeden maar ook door zelf ruimte te hebben om hun kinderen gelegenheid te bieden zich te ontwikkelen naar eigen mogelijkheden en voorkeuren.
2. **Jeugdhulp** is, net als ‘Jeugdzorg’ de afgelopen jaren helaas een beladen term geworden. We hebben gezocht naar alternatieven, zoals jeugdondersteuning, of jeugdpromotie, maar hebben besloten het toch te houden bij Jeugdhulp en er een positieve, brede invulling aan te geven. Jeugdhulp betekent voor ons alle hulp en ondersteuning die bijdraagt aan het optimaal opgroeien van jonge mensen: van versterking en preventie in de samenleving tot en met gerichte aandacht en zorg voor ouders en voor jeugdigen met complexe problemen. Mensen die 18 jaar zijn geworden, zijn nog altijd jonge mensen.² Wij verstaan hier onder jeugdhulp dus *alles wat bijdraagt aan een gezonde ontwikkeling van jeugd; van het zo goed mogelijk inrichten van de wijk, via preventie, gezondheidsbevordering, onderwijs, vroegherkenning en -ondersteuning tot en met bescherming en specialistische zorg*. Alleen door dit als één samenhangend geheel te zien en te ontwikkelen kom je tot steeds betere, betaalbaarder en nog rendabeler jeugdhulp.
3. **Mentale gezondheid** heeft als begrip vele betekenissen. Ooit was het vooral negatief gedefinieerd, als afwezigheid van mentale ziekte. Waarbij we

voor de definitie van mentale ziekte bijvoorbeeld terecht zouden kunnen in het classificatiesysteem DSM, waarin honderden mentale stoornissen staan beschreven. Wij hanteren in deze notitie voor mentale gezondheid de positieve definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO): *‘een toestand van welzijn waarin het individu zijn of haar eigen capaciteiten realiseert, de normale spanningen van het leven aankan, productief en vruchtbaar kan werken en in staat is om een bijdrage te leveren aan zijn of haar gemeenschap’*.

4. **Mentale kracht** gebruiken we in deze notitie als bredere, sociale aanvulling op het begrip mentale gezondheid. We proberen met de term mentale kracht te ontsnappen aan het smalle, individualistische en normatieve taalspel van ‘ziek’ en ‘gezond’. We zijn ervan overtuigd dat als we effectief willen investeren in wat jonge mensen doet floreren, we behalve de mentale gezondheid van individuele mensen ook de mentale kracht van de samenleving moeten vergroten. *Mentale kracht is de verzameling mentale vermogens waarover een persoon, gezin, organisatie of samenleving beschikt*. Mentale vermogens kunnen we dan vervolgens, met een knipoog naar de WHO, beschrijven als de gewoonten en het gedachtegoed waardoor een persoon of een groep in staat is gedrag te vertonen dat bijdraagt aan het realiseren van mogelijkheden, het omgaan met tegenslag en spanningen en het leveren van een zinvolle bijdrage aan het grotere geheel.
5. **Ecosysteem** is een term uit de biologie. Een bos, een meertje of de oceaan zijn voorbeelden van ecosystemen. Alle planten, dieren en micro-organismen vormen in een gezond ecosysteem samen een *harmonische florerende levensgemeenschap*. We gebruiken de term ecosysteem hier om uitdrukking te geven aan onze overtuiging dat voor effectieve ondersteuning van kinderen en hun ouders, en dus voor jeugdhulp in onze brede definitie, samenhangende systemen nodig zijn rondom het kind. Jeugdhulp krijgt in een dergelijk systeem de vorm van netwerkjeugdhulp. Ouders, gezin, buurt, dorp, onderwijs, werk, huisvesting, (geestelijke) gezondheidszorg, cultuur, sociaal werk, (netwerk)jeugdhulp, verzekeraars en overheden werken integraal samen in één lerend en evoluerend ecosysteem.
6. **Infrastructuur** is het geheel aan voorzieningen dat nodig is om een land goed te laten functioneren. Denk aan de snelwegen, of aan het elektriciteitsnet. Landelijke infrastructuur heeft altijd betrekking op een *voorziening voor algemeen en gemeenschappelijk gebruik, die wordt aangelegd met oog op de lange termijn, die voortdurend beschikbaar is en waarvan de ontwikkeling en het onderhoud structureel zijn bekostigd*. We hameren in deze notitie op de

aanleg van de adaptieve, fysieke, sociale én digitale (data)infrastructuur die nodig is om in de jeugdhulp het hierboven beschreven ecosysteem te laten draaien. Mooie ideeën over integraal werken en integraal leren, blijven abstracties zonder de benodigde infrastructuur. Infrastructuur is in onze ogen een groeistructuur. Het is als zodanig een voorwaarde voor groei. Het is wat we nodig hebben als we willen investeren in wat jonge mensen doet floreren.

7. **Rendabel investeren** gebruiken we bewust om het besef te laten indalen dat *effectief geld uitgeven aan de jeugd en aan effectieve ondersteuning van kinderen en ouders een investering is, waarbij de maatschappelijke baten een veelvoud zijn van de maatschappelijke kosten en de financiële baten een veelvoud van de financiële kosten*. We weten dat er vele interventies zijn met een batig saldo. Bezien vanuit de nieuwe, brede blik op welvaart, is het helder dat elke euro die je uitgeeft aan effectieve jeugdhulp, zich in veelvoud terugverdient. Investeren in de jeugd, is rendabel investeren. Het is royaal investeren. Op de groei.

Rendabel investeren

Werken aan optimaal opgroeien is niet alleen een wettelijke én morele plicht, maar ook een rendabele maatschappelijke investering. We weten dat elke euro die we uitgeven aan effectieve jeugdhulp zich in veelvoud terugverdient, zowel financieel, als uitgedrukt in andere maatschappelijke baten.

We geven alvast een voorbeeld: volwassenen met angstklachten verzuimen per jaar gemiddeld 2 weken meer dan mensen zonder angstklachten. Deze angstklachten zijn tegenwoordig vrijwel altijd eenvoudig, snel en goedkoop te verhelpen, ook bij kinderen. Met een behandeling die 1500 euro kost, kunnen we over een mensenleven vele tienduizenden euro's verzuimkosten voorkomen. Nog afgezien van het feit dat een leven zonder onnodige angsten écht een beter leven is.

De kosten van het huidige disfunctioneren van de jeugdhulp (in onze brede definitie) zijn uit te drukken per kind. Ieder kind dat niet thuis optimaal kan opgroeien, is een drama, niet alleen persoonlijk, maar ook voor de samenleving, niet alleen mentaal, maar ook financieel.

Kinderen en hun ouders die niet de juiste gezondheidsbevordering, hulp of ondersteuning krijgen, kosten de samenleving op termijn veel geld. Voor kinderen met gedragsproblemen bijvoorbeeld worden deze kosten over de levensloop geschat op € 200.000 tot € 500.000 per kind (door kosten van zorg, uitkeringen, justitie, etc.).³ Investeren in bewezen effectieve preventie en interventies heeft een *return on investment* van een factor 3 tot 7.⁴

Uitgaande van de huidige situatie, als we alleen rekening houden met de 40.000 uithuisplaatsingen nu, zal het behalen van onze doelstelling, 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien, de samenleving op termijn al 3,6 miljard euro aan financiële baten opleveren. En dat is een conservatieve inschatting (zie paragraaf 11).

Gezien het potentiële rendement dat effectieve ondersteuning van de jeugd heeft, is het zaak dat we serieus werk gaan maken van het in kaart brengen van de levensloop maatschappelijke kosten en baten van jeugdhulp. Dat we als samenleving tenminste consequent, royaal en structureel gaan investeren in elke interventie met een batig saldo. En dat we, op de groei, ook investeren in het ontwikkelen van meer van dit soort maatschappelijk rendabele interventies.

Aanleiding

De directe aanleiding tot het schrijven van deze notitie is een aantal kritische evaluaties van het nieuwe jeugdhulpstelsel én het breed gedragen gevoel dat het huidige systeem vastloopt en kinderen en gezinnen daardoor in de knel komen.

De diverse probleemanalyses schetsen voortdurend dezelfde neerwaartse spiralen. We willen hier niet opnieuw uitvoerig aandacht besteden aan wat er misgaat. We zetten hier alleen een paar terugkerende elementen op een rij. Jongeren en gezinnen lopen vast in een kluwen van problemen; sociaal, mentaal, lichamelijk, materieel. Versterken krijgt geen aandacht. Voorkomen lukt niet. De pogingen tot verhelpen passen niet en worden te zeer gedefinieerd door het aanbod. Alleen bij ernstige calamiteiten is er aandacht.

De decentralisatie van de Jeugdzorg heeft niet gebracht wat sommigen ervan hoopten. Gemeenten kopen ineffectief aanbod in. Kosten zijn onbeheersbaar. Beschikbare kennis wordt onvoldoende benut, ook door zorgorganisaties en professionals. Structureel leren lukt niet. De korte termijn domineert. Projecten worden haastig afgerond en nauwelijks geëvalueerd. Vitale data- en kennisystemen ontbreken. De gewenste samenwerking slaagt niet. Aanbieders concurreren. Verschillende beroepsgroepen en visies botsen. Kortom: er is ruimte voor verbetering.

Als zorgprofessionals, wetenschappers en cliënten in de jeugdhulp vinden wij dat brede inhoudelijke oplossingen tot nu toe onderbelicht zijn geweest in de evaluaties van het stelsel. De ideeën over de benodigde veranderingen in het stelsel zijn hierdoor onvoldoende geladen met ervarings-, praktijk-, en wetenschappelijke kennis.

Er is veel kennis over Jeugdhulp in Nederland. Kennis in de wetenschap en bij kennisinstellingen als het NJi, Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Landelijke Kenniscentrum LVB, NCJ en Trimbos-instituut. Kennis over optimaal opgroeien, over de bedoeling van jeugdhulp, over welke interventies wel werken en welke niet, over het organiseren van preventie en zorg en over het benutten van data om de zorg beter te maken. Kennis over de maatschappelijke oorzaken van de groeiende vraag naar jeugdhulp. En kennis over hoe de wetenschap te benutten voor het vinden van duurzame oplossingen voor de lange termijn. Al deze kennis wordt onvoldoende benut.

Wij zien dat de ondersteuning van de jeugd beter kan en dat het jeugdhulpstelsel kan ontwikkelen naar een beter en betaalbaarder systeem. Een systeem dat is bedoeld om kinderen in hun eigen gezin te laten opgroeien tot florerende volwassenen. Een ondersteunend systeem dat ieder kind in staat stelt optimaal op te groeien.

Met optimaal opgroeien bedoelen we niet: ieder kind in een *rat race* naar een door de maatschappij opgelegde ‘top’. We bedoelen een prettige, persoonlijke en maatschappelijk ingebedde ontwikkeling passend bij ieders vermogen.

Wij stellen als ideëel doel voor de toekomst: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. De jeugdhulp willen we inrichten naar deze bedoeling. Opdat we een stelsel bouwen waarin alle bij de jeugdhulp betrokken partijen en instanties permanent blijven leren, van elkaar en met elkaar.

Opdat we de sociale en digitale infrastructuur neerleggen die nodig is voor dergelijke netwerkjeugdhulp. Opdat we gaan investeren in wat jonge mensen doet floreren. Opdat elke euro die we steken in de jeugdhulp een maatschappelijk rendabele euro zal zijn. Opdat de ondersteuning van de jeugd goede resultaten zal opleveren, voor kinderen, voor hun ouders en voor de samenleving.

Inleiding

De jeugdhulp is een sector waarin dagelijks hard wordt gewerkt om problemen te voorkomen of ze zo snel en goed mogelijk op te lossen. Dat werk wordt gedaan door mensen die gepassioneerd hun best doen, met de kennis die er is en met de ruimte die de samenleving biedt.

Jeugdhulp leidt in de huidige praktijk tot uitkomsten die nu misschien nog onvermijdelijk lijken, maar die je eigenlijk niet wenst. Zo zijn in Nederland meer dan 40.000 kinderen uit huis geplaatst. Terwijl we weten dat dit voor de kinderen niet goed is. We zijn eraan gewend geraakt in dezen geen betere oplossingen meer te zien.

Wij hebben als wetenschappers en als Beweging van 0 de wijsheid niet in pacht. We weten meer niet dan wel. En wat we wel weten, wordt niet altijd benut. We hadden de afgelopen decennia als wetenschap meer kunnen doen. Dat is waar. Niettemin willen we blijven werken aan wat jonge mensen doet floreren.

We willen het leren organiseren. We willen ontwikkelen. Niet in een steile lijn naar boven, maar wel continue in beweging. Niet alles is maakbaar, dat realiseren we ons. We weten ook: niet alles is al goed genoeg. We willen het beter gaan doen. We willen doen wat in onze macht ligt, juist omdat we weten dat het zoveel beter kan.

In deze notitie Op de groei poneren we de radicale stelling dat opgroeien in Nederland veel beter moet en beter kan.⁵ Vanuit het ideële doel dat we in deze notitie centraal stellen '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien' willen we leren van ieder kind dat uit huis wordt geplaatst.

Wat in het leven van deze kinderen had anders gekund, zodat we het kind *niet* bij de ouders hadden hoeven weghalen? Wat hadden we kunnen doen om te voorkomen dat we ouders die van hun kind houden, maar het onthand opvoeden, hun kind moeten ontnemen? Onder dit centrale doel zijn vele subdoelen denkbaar. Steeds met knoppen waaraan gedraaid kan worden om die subdoelen te bereiken.

Het gaat ons er niet om of 'de 0' in de praktijk ooit haalbaar is. We zijn er ons van bewust dat het koste wat kost realiseren van 'de 0' misschien niet doelmatig is. Immers; de marginale maatschappelijke kosten van het voorkomen van het niet

optimaal thuis opgroeien van dat allerlaatste kind zullen vast en zeker hoger zijn dan de marginale maatschappelijke baten.

Het gaat ons hier om het streven, om het stellen van dat grote, ideële doel. Het gaat erom onszelf als jeugdhulp te motiveren. Het gaat erom dat er in morele zin eigenlijk maar één te verantwoorden doel is en dat is het streven dat alle kinderen optimaal thuis opgroeien.

Natuurlijk. Ook in de toekomst, als dat *echt* niet lukt, als *alle* kennis is benut, als het *écht* niet meer anders kan, dan zal een kind uit huis geplaatst moeten worden. Bij die uitzonderlijk situatie hoort de plicht om de geschiedenis van dat kind en diens gezin retrospectief zorgvuldig in kaart te brengen en ervan te leren. En om die informatie slim, landelijk (of waar mogelijk internationaal) te verzamelen en te duiden. Omdat we ernaar streven dat het aantal uithuisplaatsingen elk jaar minder wordt en uithuisplaatsing uiteindelijk helemaal niet meer nodig zal zijn.

Het streven naar 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien, is niet alleen een zaak van het kind of het gezin zelf, niet alleen van jeugdhulp, maar van de hele samenleving. Veel van de problemen waarmee gezinnen en kinderen kampen, worden veroorzaakt door de manier waarop we met elkaar de samenleving hebben ingericht.

Hoe bied je ouders en kinderen voldoende veiligheid en gelegenheid? Hoe ben je er voor elkaar? Hoe ga je om met verschillen? Hoe steun je mensen met kwetsbaarheden? Hoe laat je kinderen opgroeien tot sterke mensen? Wat is de rol van onderwijs? Hoe sterk zijn preventie, ondersteuning en behandeling? Dit zijn essentiële vragen, waar we als samenleving meer aandacht aan moeten besteden.

Kinderen hebben recht op een samenleving waarin ze optimaal kunnen opgroeien. Dat hebben we vastgelegd in de internationale rechten van het kind, waaraan 196 landen zich hebben verbonden, ook Nederland. En daar willen we ons als Nederlandse samenleving voor inzetten.

Het huidige jeugdhulpstelsel, en dan bedoelen we het hele stelsel, inclusief de organisatie ervan, is vastgelopen. Wij beschrijven hier op basis van wetenschappelijke inzichten een visie op hoe het anders kan.

In ons denken vanuit de bedoeling richten we ons niet op wijzigingen van stelsels en wetten. We redeneren vanuit onze doelen en concentreren ons op wat er nodig is om deze doelen te bereiken.

Op welke rol burgers, professionals, wetenschap, samenleving en overheden daarin dan spelen. Op welke sociale en digitale infrastructuur hiervoor nodig is. En op hoe we samen een effectief, lerend en adaptief jeugdhulpsysteem kunnen ontwikkelen. Steeds gericht op onze subdoelen en het overkoepelende ideële doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. Dat is de bedoeling van Op de groei.

We laten in deze notitie zien hoe waardevol het streven naar grote ideële doelen is. We willen een richting aangeven, met nog bewust abstract gehouden denkrichtingen. Met doelen die nog invulling behoeven. Met doelen die nog vertaald moeten worden naar de harde praktijk. Met doelen die alleen dichterbij te brengen zijn door samen op te trekken. We willen groter denken én kleiner doen.⁶ Eenieder die het aangaat zal hierin zelf een rol moeten nemen. Zie deze notitie dan ook vooral als een uitnodiging. Een uitnodiging om samen te investeren in wat jonge mensen doet floreren.

Opbouw van deze notitie

Hoe is deze notitie opgebouwd? Welnu, jeugdhulp gaat uit van de rechten van het kind. Optimaal opgroeien is een mensenrecht. Het recht dat ieder kind heeft op optimaal opgroeien is dus het onderwerp van de eerste paragraaf.

Vervolgens besteden we aandacht aan het nut van grote doelen, aan de Beweging van 0 en aan het ideële doel dat wij in deze notitie voorstaan: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. Dat is paragraaf 2.

Een sterke basis is voorwaarde voor thuis optimaal opgroeien. In paragraaf 3 zullen we aandacht besteden aan die basis; aan het gezin en aan de context waarbinnen een kind zich ontwikkelt. Hoe benutten we alle beschikbare kennis om kinderen thuis en in hun omgeving te versterken? Wat doen we aan promotie van welbevinden en aan preventie, wat aan vroegherkenning en vroeginterventies? Hoe komen we tot een samenhangende versterkende benadering? Hoe vergroten we de mentale kracht van jeugd en gezin? En welke bijdrage kan de ondersteuning van de jeugd hieraan leveren?

Optimaal opvoeden vergt in elk geval het best mogelijke onderwijs. De huidige taak van het onderwijs moet worden verbreed tot de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind. Op dit terrein bestaan al goede initiatieven, waarvan we er enkele beschrijven in paragraaf 4.

Nederland is een regelland. Bureaucratie is een belangrijke menselijke uitvinding. Helaas gaan we er vooralsnog beroerd mee om. De uit de hand gelopen bureaucratie maakt dat veel professionals nu leiden aan institutionele hulpeloosheid en dat cliënten en ervaringsdeskundige niet voldoende worden gehoord. Paragraaf 5 gaat over de noodzaak van het herstel van de psychologische beweegruimte en veiligheid van de professionals die werken in de ondersteuning van de jeugd en over het belang van een goede borging van het cliëntperspectief. Professionals en cliënten moeten in de jeugdhulp mede aan het roer staan.

Er is tijd nodig om grote doelen te behalen. Het goed organiseren van optimale ondersteuning voor de jeugd zal meerdere kabinetsperioden vergen. In paragraaf 6 laten we zien waarom.

Paragraaf 7 gaat over de inrichting van het stelsel. Voor effectieve steun aan jeugd en gezin moeten cliënten en professionals elkaar snel en goed weten te vinden. De benodigde sociale en digitale infrastructuur die nodig is voor deze netwerkjeugdhulp ontbreekt nog. Jeugdhulp moet vanzelfsprekend deel uit gaan maken van het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht.

Als we willen bereiken dat 0 kinderen niet optimaal thuis opgroeien zullen we de beste kennis moeten benutten. We willen doen wat werkt. We willen voortdurend ontwikkelen, op basis van de beste data. We willen een krachtige groeicultuur. Paragraaf 8 gaat over wat er nodig is om voortdurend professioneel te blijven ontwikkelen.

In paragraaf 9 beschrijven we de noodzaak van het opstellen van een landelijke kennisagenda. We moeten meer kennis genereren, onder meer op basis van de vragen vanuit de praktijk. Uitvoering van de kennisagenda benut de sociale en digitale kennisinfrastructuur waarop de ecosystemen voor mentale gezondheid en mentale kracht kunnen draaien.

Zowel het gebruik van bestaande kennis als het gaan benutten van nieuw ontwikkelde kennis vraagt goede implementatie. Jeugdhulp is een moeilijk vak. Professionals in de jeugdzorg hebben een gedegen opleiding nodig, met supervisies, intervisie en verplichte bij- en nascholing. Het doel 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien, kunnen we alleen dichterbij brengen met een sectorbreed opleidingsprogramma voor de opleiding en verplichte continue ontwikkeling van de professionals, beleidsmakers en onderzoekers die zich bezighouden met de ondersteuning van de jeugd. Hierover gaat paragraaf 10.

Investeren in effectieve ondersteuning van de jeugd is maatschappelijk een zeer rendabele beleidskeuze. Daarbij is het essentieel goed te onderzoeken wat werkt en wat niet en welke interventies in onderlinge samenhang op lange termijn een batig saldo hebben. Hierover gaat paragraaf 11.

Optimaal opgroeien is niet een zaak die alleen ouders, jeugdhulpprofessionals, beleidsmakers, politici of wetenschappers aangaat. Optimaal opgroeien is van levensbelang voor de toekomst van Nederland. In paragraaf 12 bepleiten we de noodzaak van een constante dialoog tussen burger, professional en beleidsmakers over de optimale ontwikkeling en opvoeding van alle kinderen en over de ondersteuning die daarbij gewenst is.

In de afsluitende paragraaf blikken we terug en doen we de aanbeveling voor het instellen van een brede Raad voor de Jeugd. Een raad die de komende decennia de samenleving in den brede en de ondersteuning van de jeugd in het bijzonder scherp houdt op de ontwikkelstappen naar het doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

Optimaal opgroeien is een mensenrecht

Kinderrechten staan voorop bij de ondersteuning van optimaal opgroeien. Ieder kind heeft het recht zich optimaal te ontwikkelen. Ons streven om optimaal opgroeien mogelijk te maken is hiermee niet alleen een ideaal, het is een verplichting. Jeugdhulp is een mensenrecht dat expliciet is vastgelegd in internationale verdragen.

Het Internationale Verdrag van de Rechten van het kind (IVRK) is de basis onder het jeugdhulpstelsel. Eén van de belangrijkste artikelen uit het IVRK is artikel 3 dat bepaalt dat het belang van het kind in alle beslissingen altijd een eerste overweging moet vormen. Dit geldt niet alleen voor kinderen als groep maar ook op het niveau van het individuele kind. Het geldt niet alleen voor jeugdhulp, maar ook voor alle andere beleidsterreinen.

Ons jeugdhulpstelsel moet garanderen dat “alle kinderen het recht hebben op mogelijkheden om te bestaan, te groeien en zich in lichamelijk, geestelijk en sociaal opzicht te ontwikkelen, waarbij ieder kind het maximale uit zichzelf haalt.”⁷

Dit is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders, maar daar waar nodig heeft de overheid een verantwoordelijkheid om ouders te ondersteunen in het belang van het kind. “Het belang van het individuele kind moet worden gebaseerd op zijn psychologische, emotionele en sociale ontwikkeling evenals zijn leeftijd, geslacht, relatie met zijn ouders en familie en sociale achtergrond. Het is in het belang van het kind dat het zoveel mogelijk wordt verzorgd in de gezinssituatie en bij voorkeur binnen het eigen gezin met de nodige ondersteuning.”⁸

Dit betekent dat:

- Kinderen recht hebben op onderwijs dat niet alleen is gericht op kennisoverdracht en cognitieve taken maar ook op de ontwikkeling van meer algemene levensvaardigheden. Denk aan het ontwikkelen van een gezonde levensstijl, conflicthantering, gezonde relaties aangaan, het leren om verantwoordelijkheid te nemen, kritisch denken en het ontplooien van creatieve talenten.⁹;
- Kinderen recht hebben op kwalitatief goede jeugdhulp, die beschikbaar, toegankelijk en dichtbij is;

- Vaardigheden, behandelingen en procedures gebaseerd zijn op het best beschikbare bewijs;
- Professionals vaardig en goed opgeleid zijn en dat de interventies die de mentale gezondheid bevorderen en psychische problemen voorkomen worden ingezet. Daarbij gaat het zowel om het vergroten van veerkracht, mentale weerbaarheid en mentaal welbevinden van kinderen en jongeren als om preventie en vroegherkenning en de inzet van goede zorg;
- Medicatie wetenschappelijk goedgekeurd en voor kinderen bestemd en gecontroleerd is;
- Kwaliteitsstandaarden multidisciplinair worden ontwikkeld en dat de kwaliteit van de jeugdhulp regelmatig wordt beoordeeld.

Daarnaast zijn er nog een aantal aspecten van belang die eveneens zijn gebaseerd op de rechten van het kind of de rechten van de mens en die verankerd moeten zijn in het jeugdhulpstelsel:

- Het non-discriminatiebeginsel (alle kinderrechten gelden voor alle kinderen, zonder uitzonderingen. Ieder kind heeft dus recht op optimaal opgroeien);
- Het recht op een eigen mening, het recht om gehoord te worden en daarmee invloed uit te oefenen op besluitvorming die het kind raakt. En recht op een eigen identiteit (participatie, recht op informatie, regie, respect);
- Het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer (privacy) en bescherming tegen geweld en uitbuiting.

Het is noodzakelijk dat we bij de ondersteuning van de jeugd bij elk belangrijk besluit een zorgvuldige, systematische en complete belangenafweging tussen de belangen van het kind en andere belangen. Eenieder die zich met de jeugdhulp bezighoudt kan hierbij gebruik maken van het Kinderrechtenverdrag¹⁰ en het stappenplan *Het Beste Besluit*, van de Kinderombudsman.¹¹

Kinderrechten staan voorop. Dat kinderen thuis optimaal opgroeien is een recht. Het streven om dit mogelijk te maken is daarmee een verplichting. Evenals ons ideële doel; 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. Over deze doelstelling en over de ‘Beweging van 0’ gaat de volgende paragraaf.

Grote doelen: de Beweging van 0

Effectieve jeugdhulp vergt voortdurend werken aan verbetering. Om dit streven naar permanente progressie te normaliseren, moeten we grote doelen stellen. De Beweging van 0 is hierbij onze inspiratiebron. Ons grote ideële 0-doel is: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

De Beweging van 0 is van oorsprong een groep jeugdhulpprofessionals die wil werken aan permanente progressie. Ze willen dat de jeugdhulp stapje voor stapje steeds meer gaat bereiken voor kinderen, ouders en samenleving, tegen een steeds rendabeler kosten-baten-verhouding. De Beweging van 0 wil het streefniveau van ‘de 0’ gaan toepassen op de hele samenleving. Steeds meer professionals, organisaties en gemeentelijke regio’s haken inmiddels aan. Er zijn met oog op de ondersteuning van jeugd en gezin vele 0-doelen te verwoorden. Denk aan:

- 0 kinderen die suboptimale zorg krijgen;
- 0 ouders die door eigen trauma onbeholpen of schadelijk opvoeden;
- 0 gezinnen die onterecht een OnderToezichtStelling krijgen;
- 0 zorg waar niet de vraag van jeugdige en ouders leidend is;
- 0 dwang en drang in de zorg;
- 0 jongeren die buiten de maatschappij vallen en niet deelnemen in het arbeidsproces (al of niet betaald).

De Beweging van 0 heeft een aantal uitgangspunten. De Beweging van 0:

- Gaat voor grote ideële doelen (want als je die leidend laat zijn in alles wat je doet bereik je meer);
- Drijft op de kennis en vaardigheden van goed geschoolde professionals;
 - die werken volgens best bewezen werkzame vaardigheden en methodes;
 - die uitstralen hun vak te beheersen;
 - die door probleemeigenaars worden gevraagd hen te helpen.
- Bereikt meer, samen met anderen, die samenwerking vergt;
 - leer-, ontwikkel- en onderzoekstijd;
 - durven vertragen en verdragen.

Bij het begrip “samen” staan we hier even stil. Samen staat hier voor de wetenschap dat grote ideële doelen alleen behaald kunnen worden door alle betrokken partijen te vragen hun bijdrage te leveren. De ‘0-plaat’ in figuur 1 laat zien welke factoren en partijen een rol kunnen spelen in het behalen van een groot doel. Een 0-plaat is nooit compleet, of af. Er zijn altijd, nu of in de toekomst weer andere “knoppen” te vinden die bijdragen aan het zo dicht naderen van het einddoel.

Is 0 het absolute einddoel? Heeft de jeugdhulp gefaald als het niet lukt? Nee, het gaat om de ambitie. Ook met de beste professionals die anno 2021 de meest actuele kennis en vaardigheden gebruiken, lukt het vandaag niet om alle kinderen optimaal thuis te laten wonen. Ouders die gruwelijk mishandelen kunnen daar niet altijd mee stoppen, ondanks de allerbeste hulp. Dan is uithuisplaatsing na weging van alle voors en tegens waarschijnlijk toch de beste oplossing.

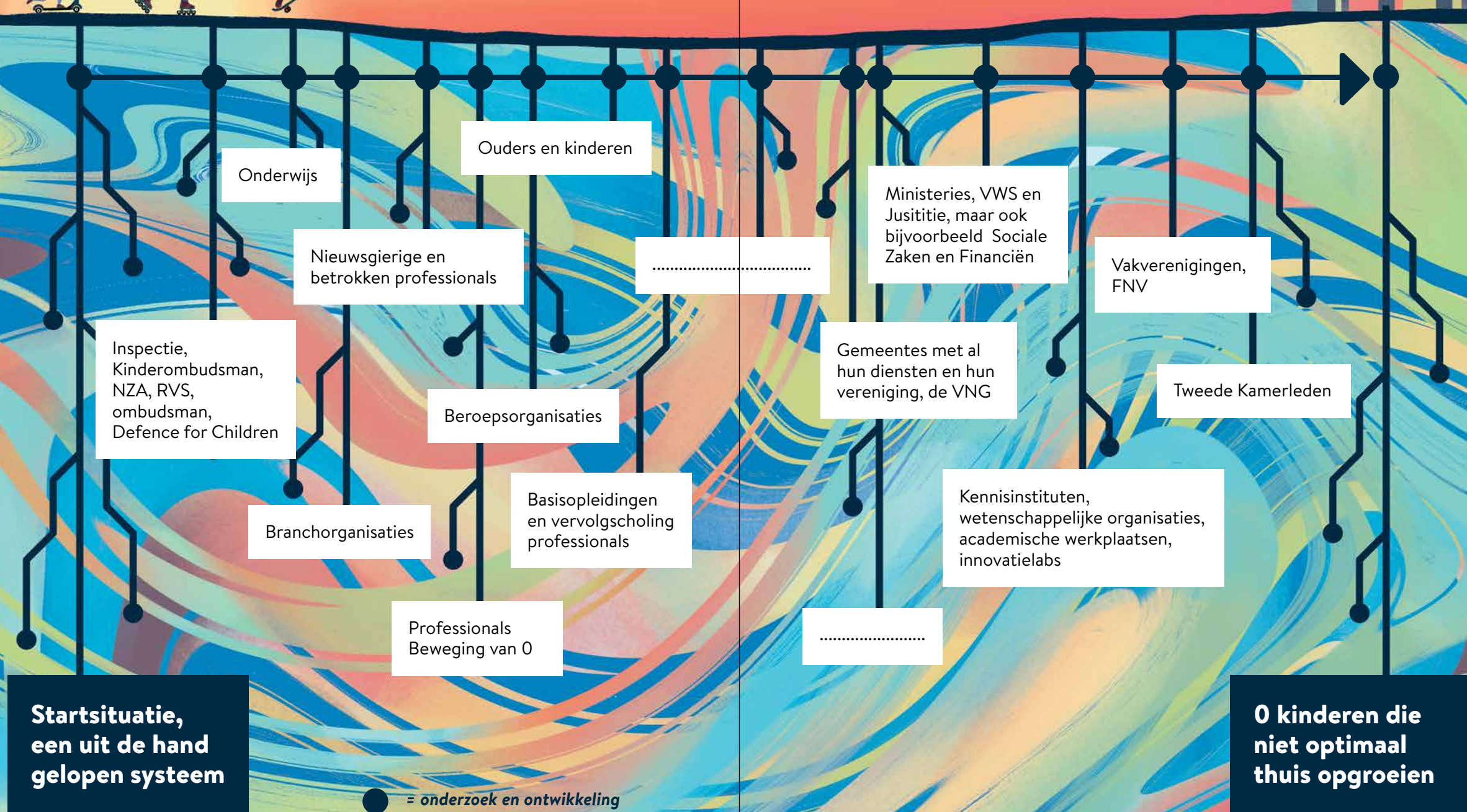
Maar begrijpen we waarom ze mishandelen? Kunnen we dat nog beter begrijpen? Wat kunnen we leren als we op de levens van deze mensen en de zorg die ze kregen terugkijken? Kunnen we daarvan leren hoe we in de toekomst jonge mensen nog beter kunnen helpen, zodat we steeds minder ouders hebben die mishandelen? En komen we dan steeds dichterbij die 0?

Voor de Beweging van 0 is de samenleving niet per se maakbaar, maar is het voortdurend blijven streven naar verbetering wel een morele plicht. Deze verbetering betekent niet: steeds meer zorg.

Verbetering is ook een zaak van de samenleving. Armoede, stigma, huisvestingsproblemen, gebrekkige voorzieningen, gebrekkig onderwijs zijn bijvoorbeeld maatschappelijke zaken die bijdragen aan hoe mensen kunnen deelnemen, zoals we zullen beschrijven in de volgende paragraaf. Als we armoede laten bestaan, wordt deelname aan het gewone leven belemmerd, blijven we onveiligheid zien en moeten we blijven ingrijpen. Moet het terugdringen van armoede wettelijk worden vastgelegd, zoals Defence for Children bepleit?

De Beweging van 0 wil voortdurend alert zijn op alle mogelijke oorzaken die kunnen bijdragen aan het ontstaan van problemen. En het is zaak bij het wegnemen van deze oorzaken en bij het aanpakken van de ontstane problemen te kiezen voor een samenhangende benadering. Daarop gaan we in paragraaf 3 dieper in.

Samen naar 0

Versterking van jeugd en gezin

Als we streven naar '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien' kan dat niet zonder een samenhangende benadering waarin kinderen binnen hun eigen gezin en context optimaal worden ondersteund. De samenleving heeft de plicht en de verantwoordelijkheid kinderen en ouders sterk en weerbaar te maken door promotie en preventie in het gewone leven. Daarover gaat deze paragraaf.

Het totale jeugdlandschap en haar ontwikkeling

figuur: de Ontwikkeltcirkel

beweging/pijlen staan voor hoe zorg zich kwalitatief ontwikkelt door de cyclus: > ophalen vragen > kennisdomeinen en onderzoek > carrière-lang opleiden > ophalen vragen >.....

Beweging kind/gezin door zorglandschap

Zorgvorm krijgt andere plaats in landschap

EBP

= Evidence Based Jeugdhulp
= Bieden van goede jeugdhulpactiviteiten die vervangen worden als wetenschap laat zien dat het beter kan

Voor een optimale ontwikkeling van kinderen is de rol van het gezin essentieel. De mate waarin ouders beschikken over opvoedvaardigheden en levensvaardigheden heeft een directe invloed op het (mentaal) welzijn van kinderen.

Vaardigheden die ouders in kunnen zetten in het dagelijks leven, zoals het omgaan met stress, kunnen plannen, het reguleren van emoties en het vragen om hulp, kunnen problemen in ouderschap en opvoeding voorkomen. Een samenleving die krachtige kinderen wil doen opgroeien, helpt ouders om krachtige ouders te zijn. Zo simpel is het.

Ieder kind wordt gevormd door zijn of haar omgeving, weten we al sinds de ecologische systeemtheorie van de Russisch-Amerikaanse psycholoog Urie Bronfenbrenner.¹² Maar wat kunnen we als samenleving doen om de mentale kracht van jeugd en gezin te vergroten? Hoe creëren we een versterkende omgeving voor kinderen en ouders?

Het streven naar mentale vooruitgang staat in Nederland nog in de kinderschoenen.¹³ Promotie en preventie hebben nog geen volwaardige plaats in het ondersteunings- en zorgspectrum, ook niet in dat voor de jeugd. De nadruk ligt nog op het oplossen van problemen en minder op versterken van mens en samenleving en op het voorkomen van problemen in de toekomst.

Naast inzet op goede zorg, is het versterken van de kwaliteit van de pedagogische basis van kinderen en het benutten en versterken van preventie en vroegherkenning in de jeugdsector noodzaak. Promotie en preventie helpen ouders met het opvoeden en helpen de ontwikkeling van kinderen. Door in te zetten op goede ondersteuning van ouders en kinderen kunnen we voorkomen dat ze op een later moment in de problemen komen en (specialistische) hulp nodig hebben.

Een sterke pedagogische basis

Uit internationaal onderzoek blijkt dat 75% van de psychische klachten begint voor de leeftijd van 24 jaar en 50% al voor de leeftijd van 14 jaar. Als we de kans op het ontstaan van individuele problemen willen verkleinen, en daarmee tegelijk hoge toekomstige maatschappelijke kosten voorkomen, dan is het tijdig en gepast inzetten van versterkende en preventieve interventies in de juiste groepen en omgevingen essentieel.

We noemen hier deze maatschappelijke kosten niet omdat we in de eerste plaats op besparingen uit zijn, maar omdat we willen laten zien dat versterking en preventie rendabel zijn. Het is zowel vanuit maatschappelijk als uit economisch perspectief rationeel om in te zetten op versterking en preventie. Zo bezien ligt het voor de hand de drie woorden 'niet zijnde preventie' worden geschrapt uit de definitie van Jeugdhulp in de Jeugdwet.

Promotie, preventie en jeugdhulp zijn inhoudelijk zo sterk verweven en in hun ontwikkeling zo afhankelijk van elkaar dat ze wettelijk aan elkaar verbonden moeten zijn. Omdat promotie en preventie zich pas later terugbetalen, behoren de kosten ervan niet vanuit het huidige jeugdhulpbudget te worden betaald. Promotie en preventie moeten worden beschouwd als maatschappelijke investeringen en als zodanig worden bekostigd.

Het is vanuit wetenschappelijke inzichten helder dat betrekken van de context van groot belang is. Die context is breed en meervoudig: het gezin, de familie, de burens, de school, de sportclub, de wijk, de gemeente, het bedrijfsleven, maar ook de landelijke politiek.

Het versterken van de samenleving gebeurt voordat professionele hulpverleners in de buurt komen. Ouders die zich goed voelen, kunnen makkelijker goede ouders zijn. Ouders dienen te kunnen beschikken over voldoende mentale ruimte, over voldoende opvoed- en levensvaardigheden en over voldoende sociale steun.

Met oog op optimaal opgroeien is dus ook het welzijn van ouders nadrukkelijk te beschouwen als een brede maatschappelijke opdracht. Een opdracht die zich uitstrekt van werkgevers en uitkeringsinstanties (werk en inkomen), woningcorporaties en banken (wonen), geldverstrekkers en schuldeisers (schulden), tot (sport)verenigingen, buurtcoach, huisarts, jeugdgezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs (fysieke en mentale ontwikkeling).

Optimaal opgroeien mogelijk maken, betekent dat we samen een samenleving inrichten waarin ouders en kinderen er niet alleen voorstaan. Iedereen kent het Afrikaanse gezegde dat het een dorp (of een wijk) vergt, om een kind goed te doen opgroeien. Dit betekent dat optimaal opgroeien en goed opvoeden ook een verantwoordelijkheid en een taak zijn van de andere volwassenen in de leefomgeving van een kind.

We weten dat veel Nederlandse ouders onzeker zijn over hun eigen opvoedvaardigheden. We weten ook dat velen het niet makkelijk vinden om de mensen uit hun omgeving bij de opvoeding te betrekken. Schaamtegevoelens en het willen beschermen van de privésfeer spelen hierbij een rol, constateert het SCP.¹⁴

We refereren hier graag aan de ‘pedagogische civil society’ van Micha de Winter.¹⁵ De Winters visie betekent een daadwerkelijke versterking van de mentale kracht van de gemeenschap rondom een kind. Opvoeding wordt

een collectieve opgave. Een opgave van een burgermaatschappij waarin meerdere volwassenen verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van kinderen.

Ouders staan er hierdoor niet meer zo alleen voor. De sociale opvoedomgeving – de buurt bijvoorbeeld – kan een rol spelen door steun te bieden, op de kinderen te passen, ervaring en kennis te delen en steun te geven bij alledaagse opvoedproblemen. Dit draagt direct bij aan het welbevinden van ouders en tot beter ouderschap. Professionals zijn niet, of minder snel nodig.

Kinderen ervaren in De Winters visie al van jongs af aan dat ze deel uitmaken van een gemeenschap. Als burgers van de toekomst, leren ze hoe belangrijk het is rekening te houden met anderen en samen tot oplossingen te komen. Wanneer kinderen ingebed zijn in een liefdevolle gemeenschap voelen ze zich goed. Jongeren die zich gelukkig voelen en meer zelfvertrouwen en positieve sociale relaties hebben, presteren beter op school en verzuimen minder vaak dan kinderen die dat niet of minder hebben.

De jeugd is voor ieder mens een kritieke periode met een verhoogd risico op problemen. De jeugd is ook de levensfase met de meeste potentie voor groei, ontwikkeling en herstel. De jeugd is bij uitstek de tijd waarin we als samenleving vol moeten inzetten op het bevorderen van levensvaardigheden. Het is dé tijd om competenties, weerbaarheid en mentale kracht te versterken en risicofactoren te verminderen. Inzetten op de mentale vooruitgang van de jeugd is de beste investering die een samenleving kan doen.

Basisinfrastructuur

Ieder kind heeft een sterke basis nodig waar het zich gezien en veilig voelt. Een veilige haven die zijn veerkracht en weerbaarheid versterkt, waar hij zich durft uiten en hulp durft te vragen.

Rondom deze basis willen we een basisinfrastructuur van effectieve selectieve en geïndiceerde preventie neerzetten, vergelijkbaar met het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht dat zich nu vormt in de volwassenen ggz. Vanuit dit ecosysteem kan altijd goede begeleiding, ondersteuning en zorg worden geboden, juist als psychische problemen nog maar net beginnend zijn. We weten dat dit werkt en dat het maatschappelijk rendement van het opbouwen van een degelijk, adaptief en lerend ecosysteem groot is.

De politiek is nodig om het huidige versnipperde preventie- en ondersteuningsaanbod om te vormen tot een ontwikkelingssensitief, duurzaam en samenhan-

gend landelijk beleid met regionale kleuring voor het versterken van jeugd en gezin. Goede voorbeelden zijn er te over.

Neem een landelijk actieprogramma als *Kansrijke Start* dat bijvoorbeeld inzet op een goede start van kinderen voor, tijdens en na de geboorte.¹⁶ De eerste 1000 dagen van een mensenleven zijn cruciaal omdat de gezondheid van een baby een belangrijke voorspeller is van zowel fysieke als mentale problemen op latere leeftijd. Zo wordt gewerkt aan een goede basis.

Het tweede voorbeeld is het betrekken van een *steunfiguur* uit eigen omgeving van het gezin. Dit is van belang voor een goede ontwikkeling en ook als die ontwikkeling om de een of andere reden stagneert. Het benutten van steunfiguren is bewezen waardevol. Het elkaar steunen in de samenleving moet dus meer aandacht krijgen, maar zo'n interventie kan dus ook in de richtlijnen worden opgenomen en zo structureel bijdragen aan een mentaal sterkere samenleving.

Het derde voorbeeld betreft de gezinscontext. De impact van bijvoorbeeld trauma in eerdere generaties op een kind is groot. Dat wisten we al wel, maar we kunnen traumaklachten anno nu veel beter behandelen. Dat is psychologisch en emotioneel van direct belang voor de mentale kracht van een kind, maar ook economisch voor de samenleving. Welzijn van gezinnen en hun gezinsleden in het kader van de kinderen verdient dus aandacht.

Volwassen ggz en jeugdhulp willen we dichterbij elkaar brengen. Hoe vaak zijn het niet dezelfde gezinnen die we vanuit deze systemen ondersteunen? Het is zaak dat we de kennis en vaardigheden vanuit de volwassen ggz én de jeugdhulp inbouwen en andersom. Praktijkvoorbeelden, waarin aan volwassenen binnen de jeugd-ggz behandeling geboden wordt, laten zien dat dit goed kan werken. Andersom moeten kennis en vaardigheden vanuit het jeugddomein ook meer geïntegreerd worden in de volwassenzorg. Door beter samen op te trekken, maar ook door als professionals in volwassenzorg meer ook met kennis vanuit het jeugddomein te werken.

Het punt van onze aandacht moet in principe ook niet die ene ouder zijn, of dat ene kind. Idealiter hebben we zowel in de volwassenzorg als in de jeugdzorg altijd aandacht voor het hele systeem en de context waarin dit zich bevindt.

Rekening houden met de context betekent “integraal werken”. Integraal werken gaat uit van het besef dat meerdere factoren oorzakelijk, of in de oplossing een

rol kunnen spelen. Consequentie van deze gedachte is dat al die factoren dus in de analyse en aanpak én in versterking en preventie erkenning moeten krijgen.

Duurzame implementatie

Duurzame implementatie van effectieve versterking en preventie vereist een cyclus van actie, monitoring, leren, evalueren en doorontwikkeling, waarbij de opgedane kennis telkens weer wordt teruggeploegd in de praktijk. Deze werkwijze is op het gebied van mentale gezondheid des te meer relevant omdat er op het gebied van promotie en preventie op dit moment een verschuiving lijkt op te treden naar kortere, lichtere en laagdrempeligere aanpakken, terwijl we nog onvoldoende weten hoe dat moet, óf het werkt en voor welke kinderen en jongeren dit werkt.

Ook lijkt hulp en ondersteuning vaker gericht op misschien wat opportunistische ‘quick fixes’; symptoombestrijding met weinig aandacht voor achterliggende oorzaken waardoor problemen vaak snel weer terugkeren. Belangrijk hierbij is de notie dat achterliggende oorzaken vaak buiten de jongere zelf liggen, bijvoorbeeld in de sociale, maatschappelijke of fysieke omgeving (e.g., scheiding, armoede, discriminatie, hoge verwachtingen).

Daarom is het, zoals gezegd, essentieel niet alleen in te zetten op de jongere zelf bij het creëren van een sterke basis, maar ook te kijken of mogelijke veranderingen nodig zijn in het systeem waarin kinderen en jongeren zich bevinden, zoals thuis, op school, in de wijk, gemeente of landelijk. Waar omgevingsfactoren de problemen veroorzaken moeten we de omgevingsfactoren aanpakken, niet het kind of het gezin dat in de problemen komt.

Omgevingsfactoren

Als jeugdhulpprofessionals worden we dagelijks geconfronteerd met de gevolgen van omgevingsfactoren op de mentale gezondheid en de mentale kracht van kinderen en van de gezinnen waarin ze opgroeien.

Zo kunnen we constateren dat armoede een rol speelt in het ontstaan en het blijven bestaan van problemen. De jeugdhulp is niet verantwoordelijk voor het oplossen van het armoedeprobleem in de samenleving, maar jeugdhulpprofessionals en –organisaties kunnen wel verantwoordelijkheid gaan nemen voor het signaleren en agenderen. Zoals longartsen de gevaren van roken en het wangedrag van de tabaksindustrie agenderen.

Anno 2021 leeft 1 op de 13 kinderen in armoede. Het is belangrijk deze cijfers te kennen en te weten wat de impact is op het welzijn en op de rechten van het kind. Het is aan samenleving, politiek en beleid om hier wat aan te doen.

Behalve armoede zijn gebrek aan goede huisvesting en gezonde voeding, schulden, of een buurt met veel spanningen, andere voorbeelden van omgevingsfactoren die bepalen of kinderen optimaal kunnen opgroeien. Voor de meest kwetsbare groep jeugdigen vanaf een jaar of vijftien geldt daarom dat vanaf het begin van de zorg wordt gewerkt aan *the big five*:

1. Geen jongere uit zorg zonder tijdig geregelde huisvesting¹⁷;
2. School en, of werk lopen naadloos door;
3. Er is altijd een volwassene waar iemand op kan terugvallen;
4. Elke jongere is goed voorbereid op financiële zelfstandigheid of heeft naar tevredenheid een bewindvoerder;
5. Elke jongere heeft een sociaal netwerk.

Dit rijtje basale omgevingsfactoren laat zien dat jeugdhulp alleen succesvol kan als de maatschappelijke randvoorwaarden op orde zijn. Optimaal opgroeien, vraagt een sterke samenleving, niet alleen mentaal, maar ook materieel.

Samengevat: willen we jonge mensen die floreren, dan vergt dat krachtige ouders die kunnen rekenen op een sterke pedagogische basis in een sociale samenleving. Jeugdhulp op weg naar 'O kinderen die niet optimaal thuis opgroeien' is brede ondersteuning van jeugd en gezin. Ondersteuning die goed is geïntegreerd in het geheel van maatschappelijke voorzieningen. Gelukkig zijn er op het gebied van mentale gezondheidsbevordering al vele goede voorbeelden beschikbaar die een bredere netwerkaanpak hanteren en die daarmee een basis kunnen vormen voor een ontwikkelingssensitieve en duurzame aanpak gedurende de levensloop.

Rekening houden met de context betekent in elk geval dat het onderwijs een nog belangrijkere rol moet krijgen bij het versterken van jeugd en gezin. Over de noodzakelijke verbreding van de taakopdracht van het onderwijs gaat de volgende paragraaf.

Versterking door onderwijs

Optimaal opgroeien vergt het best mogelijke onderwijs. Met ouders en omgeving maakt het onderwijs deel uit van het ecosysteem dat kinderen nodig hebben om tot volle bloei te komen. Het onderwijs speelt een essentiële rol in de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind. Om dit nog beter te gaan doen, heeft het onderwijs meer ruimte, tijd en geld nodig. De overheid moet structureel investeren in een brede schoolaanpak.

In de eerste paragraaf over kinderrechten hebben we al benadrukt dat een brede schoolaanpak een mensenrecht is. We moeten er samen voor waken dat het onderwijs zich alleen gaat richten op kennisoverdracht en cognitieve taken. Scholen hebben tijd, geld en mensen nodig voor de ontwikkeling van meer algemene levensvaardigheden en de psychologische, emotionele en sociale ontwikkeling.¹⁸

Het huidige onderwijs, het speciaal onderwijs inclusief, doet gelukkig al veel meer dan vroeger aan de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind. Het onderwijs speelt een centrale rol in het verstevigen van een goede basis. Het is een voorwaarde voor optimaal opgroeien.

School is de plaats waar het merendeel van de kinderen en jongeren een groot deel van de week aanwezig is. Het is belangrijk dat kinderen en jongeren zich er gezien en veilig voelen. Dat school een omgeving is waar ze zich durven te uiten en hulp durven te vragen. En dat de schoolomgeving hun mentale kracht en weerbaarheid versterkt.

Nederlandse scholen bevorderen steeds vaker actief het welbevinden van hun leerlingen en docenten en ondersteunen waar nodig met extra zorg. Dat werkt. Als een docent beter in zijn vel zit, kan hij beter lesgeven. En als een leerling beter in zijn vel zit, kan hij beter leren en functioneren. Versterken van kinderen via het onderwijs, betekent versterken van de hele schoolpopulatie. Op school én daarbuiten.

Om goed in je vel te zitten, moet je goed om kunnen gaan met emoties. Ofwel, beschikken over sociaal-emotionele vaardigheden. Aan het leren van deze vaar-

digheden wordt nu nog onvoldoende aandacht besteed binnen het onderwijs. Levensvaardigheden moeten expliciet onderdeel worden van de kern- en tussendoelen van het onderwijs.¹⁹

Op scholen met een effectieve brede aanpak gericht op psychisch welbevinden en het vergroten van sociaal-emotionele vaardigheden, groeien de leerprestaties met 11 procent. Sociale en emotionele vaardigheden nemen toe met 25 procent. En probleemgedrag en angst- en depressieklachten dalen met 10 procent, zo blijkt uit systematische reviews.

Nederlandse basisscholen zijn in de afgelopen decennia steeds ‘breder’ geworden. Samenwerking met kinderopvang en buitenschoolse opvang, niet alleen logistiek, maar ook pedagogisch-didactisch, gaat op veel scholen al best goed. Dit is een belangrijke positieve ontwikkeling. Met oog op optimaal opgroeien is het zaak dat op termijn elke school zich ontwikkelt tot een soort integraal kindcentrum dat vanuit één samenhangende, rijkgeschakeerde, pedagogisch-didactische visie nauw samenwerkt met ouders, zorg en met het (verenigings) leven in de wijk.

Welbevinden op school

Bij een brede of integrale aanpak wordt iedereen in en om de school betrokken: schoolleiding, leerkrachten, leerlingen, ouders/opvoeders, opvang, sportverenigingen, muziekschool, wijk, maar ook de zorg. Zorgen voor leerlingen met extra behoeftes kunnen scholen niet alleen. Daar is bijzondere deskundigheid bij nodig, wat een goede samenwerking tussen scholen en de zorgpartijen rondom de scholen van groot belang maakt.

Hier zijn de nodige handreikingen en handvatten voor beschikbaar (via het landelijke programma [Welbevinden op School](#) gericht op PO, VO en binnenkort ook MBO). Ook beschikken we over kennis over goed onderzochte interventies gericht op mentaal welbevinden binnen de brede schoolaanpak (bijv. [Schoolwide Positive Behaviour Support](#) of [Happyles](#)). Het schort nu nog vaak aan een goede implementatie van de beschikbare kennis, onder meer door een teveel aan korte termijn denken, of gebrek aan mentale ruimte, tijd, geld of het stellen van welbevinden als prioriteit.²⁰

Helder op school

Een ander voorbeeld van hoe een duurzaam preventief aanbod in het onderwijs ontwikkeld kan worden is Helder op School (voorheen de Gezonde School en Genotmiddelen). Dit is een overkoepelende, ontwikkelingssensitieve aanpak. Helder op School streeft ernaar om door onderzoek, ontwikkeling en innovatie in nauwe betrokkenheid met de doelgroep, leerlingen en studenten bewust te maken van de gevolgen van roken, het gebruik van alcohol en drugs en overmatig gamen. Doel is de jongeren te stimuleren om niet te gaan roken, geen drugs te gebruiken, niet te veel te gamen en verantwoord om te gaan met alcohol vanaf 18 jaar. Om dit te realiseren betreft Helder op School nadrukkelijk de schoolomgeving en de ouders van de leerlingen bij het programma.

Het programma is de afgelopen jaren uitvoerig onderzocht en doorontwikkeld. Zo weten we nu voor roken dat bij jongeren tussen de 11,5 en 13,5 jaar positieve effecten worden bereikt door programma's die zich richten op het versterken van zelfcontrole en probleemoplossende vaardigheden en op het betrekken van ouders. Voor jongeren tussen de 13,5 en de 15,5 bleek geen enkele preventiestrategie effectief. Boven de 15,5 bleken het versterken van zelfcontrole, het bijstellen van de sociale norm en voorlichting door leeftijdsgenoten weer wel te werken.

STORM

Een ander voorbeeld van een brede aanpak die meer specifiek gericht is op het voorkomen van mentale problemen, is het STORM-project (*Strong Teens and Resilient Minds*). STORM is er om somberheidsklachten bij middelbare scholieren en mbo-scholieren vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Dit met als doel om depressie en zelfdoding onder jongeren te voorkomen.

Het project stimuleert de ontwikkeling van een positief zelfbeeld en weerbaarheid van jongeren, waarbij gebruik gemaakt wordt van een combinatie van universeel, selectief en geïndiceerd preventieaanbod. Het is een samenwerking tussen jeugdhulp, GGD, onderwijs, gemeenten, regionale ketenpartners en onderzoek. Er worden nu eerste stappen gezet om STORM breder beschikbaar te maken als regionale aanpak om depressie en suïcide te voorkomen. Overigens geldt voor STORM net als voor veel andere bewezen best werkzame programma's dat voortdurend wetenschappelijk aan de ontwikkeling naar beter gewerkt wordt.

Nationaal Programma Onderwijs

We zijn blij dat het *Nationaal Programma Onderwijs* zich nu richt op de brede ontwikkeling van leerlingen en studenten, op hun cognitieve en beroepsgerichte ontwikkeling, op hun sociale en persoonlijke ontwikkeling én op hun mentaal welbevinden.

Dit is wat ons betreft hét moment om de taakopdracht van het onderwijs te verbreden tot de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind en om levensvaardigheden, psychologie en het vermogen te mentaliseren expliciet onderdeel te maken van de kern- en tussendoelen van het onderwijs. Een integrale aanpak (*whole school approach*) is hierbij essentieel voor duurzame borging en een langdurig positief effect.

Om de benodigde brede schoolaanpak op een goede manier geïmplementeerd te krijgen, zal het onderwijs de gelegenheid moeten krijgen. In de huidige onderwijsorganisatie zal het nodige moeten veranderen om ruimte te bieden aan de gewenste brede ontwikkeling van kinderen.

Ook deze veranderingen vergen structurele investeringen en een lange adem. De noodzaak van het stellen van langetermijndoelen zullen we behandelen in paragraaf 6. We willen nu eerst kijken naar de positie van de cliënten en de professionals in de jeugdhulp.

Ruimte voor professional en cliënt

Nederland is een regelland. Met de beste bedoelingen hebben we onze samenleving en in het bijzonder onderwijs, zorg en wetenschap, de afgelopen decennia vastgelegd in bureaucratische processen. De ruimte voor de professional, waar met de Jeugdwet naar werd gestreefd, is kleiner dan ooit. Dit terwijl optimale ondersteuning van de jeugd actuele, inhoudelijke deskundigheid en leiderschap van professionals vergt. Bovendien moet ook het cliëntperspectief beter worden gehoord. Professionals en cliënten moeten mee aan het roer.

Als samenleving leven en werken we in een dicht geregelde ruimte, een ruimte waar het systeem vaak meer de baas lijkt dan de mens. In de anno 2021 uit de hand gelopen bureaucratie heeft niemand meer echt verantwoordelijkheid. De toeslagenaffaire is hiervan een treffend voorbeeld.

Ook de jeugdhulp is dicht geregeld. Professionals kijken bij wie de verantwoordelijkheid ligt, omdat we afspraken hebben dat dat duidelijk moet zijn, maar zaken zijn zo versnipperd en verkokerd dat niemand meer echt verantwoordelijk lijkt te kunnen zijn. De vraag wie er verantwoordelijkheid moet nemen, leidt nu bovendien te vaak tot een lange strijd.

In de jeugdhulp geldt dit aan de zorgaanbiederskant, maar ook aan de kant van de zorginkopende gemeenten. De ruimte voor de professional, waar met de Jeugdwet naar werd gestreefd is kleiner dan ooit. Hij is klein voor de jeugdhulp-professional, maar ook voor de gemeenteambtenaar.

Professionals in de jeugdzorg leiden aan institutionele hulpeloosheid. Er is geen regelruimte én geen psychologische ruimte. Beiden zijn nodig om jeugdigen en hun gezinnen goed bij te staan. Producten en ook bevoegdheden grenzen de regelruimte af. Dat leidt tot stapeling van producten en van mensen die betrokken zijn, dat leidt tot onnodig zwakke zorg, maar ook tot kostenverhoging en budgetoverschrijding. En dat leidt tenslotte tot nog meer controlesystemen, zowel bij de gemeenten als bij de aanbieders.

Ook beroepseisen die door beroepsverenigingen worden gesteld worden steeds hoger. Wordt de zorg daar beter van? Voelen professionals zich daardoor beter en vrijer?

Psychologische ruimte

Professionals hebben psychologische ruimte nodig om spannende beslissingen te nemen, om iets uit te kunnen proberen, maar ook om ongedwongen en altijd op zoek te zijn naar het beste zorg en naar voortdurende ontwikkeling. Alle eisen dragen bij aan eindeloze gesprekken over wie mandaat heeft en belemmeren goede professionele uitwisseling. Ze leiden ook tot doorschuiven van cliënten.

Hoge maatschappelijke druk en bureaucratie hebben bijgedragen aan meer separaties en uithuisplaatsingen. Hoge druk en bureaucratie doen kinderen van school plaatsen.

De beste prestaties en de prettigste werksfeer bestaan in organisaties en netwerken waar psychologische ruimte en veiligheid voor professionals gepaard gaan met hoge ambities. Daar worden dan ook de minste ongelukken gezien en de minste separaties.

	Lage standaard/ambitie	Hoge standaard/ambitie
Hoge psychologische veiligheid	comfortzone	leerzone en hoge prestaties
Lage psychologische veiligheid	apathiezone	angstzone

Uit: de Onbevreesde organisatie, Amy Edmondson

Psychologische veiligheid betekent niet dat er niet straffend wordt opgetreden tegen regelovertreding. Maar er is ruimte om dingen uit te proberen. De medewerker mag van zijn manager de ruimte nemen en beide mogen dat van hun bestuurder.

Regelruimte is ook extern nodig. De inkopende gemeenten moeten ruimte bieden. Inspecties moeten ruimte bieden. Politiek en beleid moeten ruimte bieden.

Een noodzakelijke voorwaarde om op termijn het doel 'O kinderen die niet optimaal thuis opgroeien' te bereiken is dus psychologische vrijheid en regelruimte.

Professionals worden nu nog te vaak overruled door regels, bureaucratie en bekostigingskwesties. Professionals laten zich inmiddels ook te vaak overrulen. De institutionele hulpeloosheid is groot in de jeugdhulp. Zo kunnen er nu tegen de wil van gedragswetenschappers jeugdigen met spoedmachtiging geplaatst worden in gesloten zorg. Dit terwijl de gedragswetenschappers weten dat de

kans op schade vaak veel groter is dan de kans op goed effect. In de jeugdhulp die wij voor ogen hebben, zal iets dergelijks niet meer voorkomen. Professionals moeten staan voor hun vak.

Ruimte voor de cliënt

En de cliënten? Cliënten hebben natuurlijk in de eerste plaats hun inbreng in de zorg voor zichzelf. We weten dat dit zeker nog niet overal even goed gebeurt, maar de wens is er wel. De betrokkenheid en de invloed van cliënten is gedefinieerd in het begrip *Evidence Based Practice*:

In de jeugdhulp werken aan de doelen van kinderen en ouders, afgestemd op hun wensen en voorkeuren met bewezen best werkzame vaardigheden, kennis en methodes. Waar deze niet bestaan bepalen de ter zake meest deskundige professionals in afstemming met kind en ouders hoe er behandeld, of ondersteund wordt op basis van kennis, ervaring en creativiteit.

Dit betreft dus de zorg die aan de cliënten zelf wordt verleend. In onze visie is het cliëntperspectief onmisbaar bij de voortdurende zoektocht naar nieuwe zorg en beter werkzame zorg. Dat kan niet zonder het meedenken van ouders en jeugdigen. Best werkzame vaardigheden kunnen onder andere met de inbreng van ervaringsdeskundigen weer naar een volgend niveau worden geholpen.

Een treffend voorbeeld van een positieve ontwikkeling waarbij de kritiek van cliënten een belangrijke rol heeft gespeeld, is de invulling van het begrip 'professionele distantie.' Zo waren er in de jeugdhulp ooit goede redenen om 'professionele distantie' te bewaren tot jongeren. Maar dankzij de inbreng van jongeren met ervaring in de zorg, hebben we geleerd dat professionele distantie een bijna professionele kilte was geworden. Jongeren hadden daar last van. En dat hebben ze laten weten. Nu wordt er weer nagedacht over hoe een knuffel wél mag. En in opleidingen gaat het over 'professionele nabijheid'.

In de Ontwikkelcirkel is de inbreng van cliënten en ervaringsdeskundigen vooral bovenin zichtbaar als inbreng voor vragen aan de wetenschap. Uiteraard zijn er ook ervaringsdeskundigen in de wetenschap en de zorg zelf actief. Waar het uiteindelijk om draait is het daadwerkelijk samen met de hulpverlener vanuit ieders deskundigheid samen doelen formuleren en vervolgens samen de ondersteuning of behandeling vormgeven.

Het totale jeugdlandschap en haar ontwikkeling

figuur: de Ontwikkelcirkel

- a** ← Focus in deze passage
- beweging/pijlen staan voor hoe zorg zich kwalitatief ontwikkelt door de cyclus: > ophalen vragen > kennisdomeinen en onderzoek > carrière-lang opleiden > ophalen vragen >.....
- Beweging kind/gezin door zorglandschap
- Zorgvorm krijgt andere plaats in landschap
- EBP** = Evidence Based Jeugdhulp
= Bieden van goede jeugdhulpactiviteiten die vervangen worden als wetenschap laat zien dat het beter kan

Samen aan het roer

Vanzelfsprekend moet ook de jeugdhulp worden aangestuurd. Professionals en cliënten moeten daarin een belangrijkere rol krijgen. Het is zaak inhoudelijke professionals aan te stellen daar waar de beslissingen worden genomen.

Veel jeugdhulp- en jeugdbeschermingsorganisaties worden nu aangestuurd door mensen die niet ter zake geschoold of inhoudelijk deskundig zijn. Dit kan niet meer. Zorg is inhoudelijk zeer complex geworden. Dit biedt grote kansen op verdere ontwikkeling, maar ook op schade. Wij denken dat zorginhoudelijke expertise altijd mee in de aansturing aanwezig moet zijn, zowel op bestuurs- als op managementniveau.

Voldoende inhoudelijke kwaliteit op de plaatsen waar in de jeugdhulp de beslissingen worden genomen is een voorwaarde voor ons doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

Wij zeggen daarom: zet inhoudelijke professionals en cliënten mee aan het roer op de plaatsen waar in de jeugdhulp de beslissingen worden genomen, zowel in de zorg als in de ontwikkeling van de zorg. Doe dit zowel in de raden van bestuur en het management van jeugdhulpaanbieders als bij de inkoop- en strategieafdelingen van de gemeenten.

Langetermijndoelen vergen een lange adem, structurele investeringen, infrastructureel denkwerk en adaptatievermogen. Het goed organiseren van optimale ondersteuning voor de jeugd zal hoe dan ook meerdere kabinetsperioden vergen. In deze paragraaf laten we zien waarom.

De Jeugdwet heeft druk gezet op de jeugdhulp. De decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten was een deel van een grote verbouwing van de Nederlandse verzorgingsstaat die nog gaande is. Zowel in de voorbereiding als in de uitvoering was er weinig tijd.

Onder tijdsdruk lijkt werken in werkgroepen en projecten handig. De duizenden projecten door het hele land sinds de decentralisatie hebben niet het verwachte resultaat gehad. Werken in korte projecten met afgebakende tijd en zonder plan en doel voor de langere termijn is onverstandig gebleken.

Nu uit de evaluaties blijkt dat de decentralisatie van de jeugdhulp niet het beoogde effect heeft, zien we de neiging om ook dit probleem weer op te willen lossen met snelle interventies. Met opnieuw duizenden projecten en pilots, gericht op de korte termijn.

Projectencarrousel

We zijn als jeugdhulp sinds de decentralisatie meer dan ooit in een projecten- en werkgroepencarrousel beland waar elke mening even zwaar weegt, waar onderzoek wordt gefinancierd door de gemeenten en andere belanghebbenden en bestaande kennis niet relevant is.

Het werken met projectsubsidies met een vaste looptijd van hoogstens een paar jaar is bewezen ineffectief.²¹ Natuurlijk, er zijn succesvolle projecten. Maar doorgaans past de van hogerhand - en met een beleidsbevestigend belang - ter beschikking gestelde projectsubsidie niet helemaal bij wat er in de praktijk nodig is. De praktijk wordt dan noodgedwongen aangepast, omdat het geld moet worden binnengehaald.

Daarmee gaat veel goeds verloren. Het schrijven van projectvoorstellen is een apart vak geworden, waar veelal externe consultants hun brood mee verdienen.

Waar het om gaat is dat het geld binnenkomt, dat de taken op papier worden uitgevoerd, dat alles administratief netjes wordt afgehecht als de looptijd van het project voorbij is, en dat de financier het onderzoek kan gebruiken om het eigen beleid te verantwoorden.

Het resultaat voor de kinderen waar het geld voor was bedoeld en de bredere maatschappelijke effecten zijn van secundair belang. Niet omdat individuele onderzoekers en hulpverleners de kinderen niet het belangrijkste zouden vinden, in tegendeel! Maar omdat alle actoren gevangen zitten in een systeem van perverse prikkels.

Lange termijn en politiek

Het mag duidelijk zijn dat de langetermijndoelen die we in deze notitie agenderen, een lange adem vergen en een grote mate van adaptatievermogen. Het opbouwen van de effectieve versterking en preventie en van goed werkende ondersteuning van kinderen en ouders zal het meerdere kabinets- en gemeenteraadperioden vergen.

Het opbouwen van goede jeugdhulp vraagt consistent, duurzaam en samenhangend beleid. Dat gaat niet samen met een projectencarrousel, met een snel wisselend stelsel, of met politieke willekeur. Kort door de bocht gesteld, betekent dit dat de jeugdhulp en haar ontwikkeling niet afhankelijk gemaakt mogen worden van Tweede Kamerverkiezingen of nieuwe kabinetten of van Gemeenteraadsverkiezingen en nieuwe colleges en wethouders.

Nationaal Preventieakkoord

Als we betere jeugdhulp willen, dan moeten we uit de projectencarrousel stappen en uit de politieke waan van de dag. Dan moeten we langetermijndoelen stellen en daaraan vasthouden. Doelen die een lange adem en structurele bekostiging vergen. We moeten gaan denken in decennia in plaats van in de looptijden van projecten. Om ons grote doel te bereiken, 'O kinderen die niet optimaal thuis opgroeien', hebben we tijd nodig.

Het is daarom noodzakelijk dat we de mentale gezondheid en de mentale kracht van de jeugd opnemen in het nieuwe Nationaal Preventieakkoord. Het bevorderen van opvoedvaardigheden en van de mentale kracht van jeugd, gezin en samenleving moet het hoofddoel worden van het preventie- en promotiebeleid op de lange termijn. Daar moeten we heldere subdoelen bij stellen, die we in de komende decennia scherp in de gaten zullen blijven houden. We moeten daarom ook serieus werk gaan maken van de hiervoor benodigde nationale (kennis)infrastructuur. In de volgende paragraaf gaan we hier verder op in.

Netwerkjeugdhulp vergt infrastructuur

Hoe organiseren we de ondersteuning van de jeugd zo dat deze optimaal ten dienste komen aan het doel '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien'? Hoe maken we vanuit infrastructureel denken dat degelijke netwerkjeugdhulp vanzelfsprekend deel gaat uitmaken van het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht? Het antwoord op deze vragen verkennen we in deze paragraaf.

Er zijn goede argumenten om generieke zorg en ondersteuning dicht bij de burger te organiseren. Maar waar elke zorgactiviteit bijwerkingen kan hebben, geldt dat ook voor elk organisatiemodel. Uit de evaluaties van de jeugdhulp blijkt dat de decentralisatie naar de gemeenten weerbarstig is en bij de huidige invulling extreem duur met magere resultaten.

Dat is niet onverwacht. Organisatie per gemeente brengt hogere overhead met zich mee. De administratieve lasten voor de jeugdhulpprofessionals zijn toegenomen, terwijl één van de doelen van de Jeugdwet juist minder regeldruk voor professionals was. De meeste gemeenten beschikken ook niet over voldoende expertise om jeugdhulp inhoudelijk goed te organiseren.

De Ontwikkelcirkel

Hoe moet het dan wel? Zorgprofessionals vanuit de verschillende branches hebben in 2016 met een aantal vertegenwoordigers van gemeenten de ontwikkelcirkel ontworpen, een model waarmee ontwikkeling van zorg verbeeld wordt.

Verticaal is het zorglandschap gevisualiseerd, met onder de samenleving met gezinnen, onderwijs, maatschappelijke voorzieningen, promotie en preventie etc. Hier gaat het over het versterken van het gewone leven. Daarboven staat de basisjeugdhulp, denk hierbij aan de wijkteams en huisartsen.

Daarboven daarvan heeft de specialistische hulp zijn plek, verdeeld in veel en weinig voorkomend. Veel voorkomend kan nog redelijk in de buurt van gezinnen georganiseerd worden, voor weinig voorkomend is dat niet haalbaar.

Het totale jeugdlandschap en haar ontwikkeling

figuur: de Ontwikkelcirkel

beweging/pijlen staan voor hoe zorg zich kwalitatief ontwikkelt door de cyclus: > ophalen vragen > kennisdomeinen en onderzoek > carrière-lang opleiden > ophalen vragen >.....

Beweging kind/gezin door zorglandschap

Zorgvorm krijgt andere plaats in landschap

EBP

= Evidence Based Jeugdhulp
= Bieden van goede jeugdhulpactiviteiten die vervangen worden als wetenschap laat zien dat het beter kan

Veel en weinig voorkomend zijn dus principes puur op basis van voorkomen en niet op basis van mate van specialisatie. Angstbehandeling komt veel voor, gesloten jeugdzorg weinig. Ze zijn allebei specialistisch. Ook de activiteiten van Raad voor de Kinderbescherming en jeugdbescherming kunnen we rekenen tot specialistisch en weinig voorkomend.

Een kind of gezin kan via de pijltjes door dit 'ondersteuningslandschap' bewegen. Als ondanks preventie en met inzet van ondersteuning in het gewone leven toch vragen blijven bestaan kunnen ouders en kind naar de basisjeugdhulp, het wijkteam of de huisarts. Afhankelijk van de mogelijkheden daar kunnen ouders en jeugdige een antwoord krijgen wat hun het probleem helpt oplossen, ze kunnen gerustgesteld worden, of ze kunnen verwezen worden naar de specialistische hulp.

Meestal zal dat naar “veel voorkomende hulp” zijn. Soms gaat het via deze hulp naar het weinig voorkomende deel, maar een enkele keer ook rechtstreeks naar die laatste stap. Als het weer beter gaat kan al of niet stapsgewijs hulp weer afgebouwd worden.

Vanzelfsprekend erkennen we dat er acute problemen zijn in de zorg: als je jeugdzorg nodig hebt, moet die er zijn, voor iedereen snel en op maat toegankelijk én van top kwaliteit. Dat is nu niet altijd zo en daar moeten we samen aan werken.

Tegelijkertijd kunnen we nu ook gaan bouwen aan een infrastructuur die op de langere termijn maakt dat kinderen en gezinnen steeds eerder en beter versterkt of geholpen worden. Zodat die “weinig voorkomende topzorg” rechts in de figuur steeds minder nodig is. We verwijzen hierbij graag naar het gedachtegoed van de beweging StroomOP.²²

De pijlen staan voor de (kennis)ontwikkeling van het hele “ondersteunings- en hulplandschap” zelf. Om het ondersteuningslandschap heen is die ontwikkeling verbeeld. Dit werkt grofweg als volgt: vanuit de samenleving (linksboven) kan een vraag komen. Burgers, cliënten, financiers en professionals kunnen vragen stellen aan mensen die in kennisdomeinen werken, bovenin in de figuur (kennisinstituten, hogescholen, universiteiten, academische zorgorganisaties, academische werkplaatsen, innovatie- en expertisenetwerken).

Is de benodigde kennis er nog niet, dan kan vanuit het kennisnetwerk onderzoek worden opgezet (zie ook paragraaf 9 over de landelijke kennisagenda). Is de benodigde kennis er al wel, dan kan er binnen het ondersteuningslandschap een “product” worden ontwikkeld op basis van de vraag uit de samenleving.

Zodra nieuwe producten klaar zijn en bewezen effectief, zullen ze landelijk worden geïmplementeerd(rechtsboven). Nieuwe kennis en nieuwe producten gaan vanzelfsprekend deel uitmaken van scholing en nascholing (zie paragraaf 10 over het nieuwe sectorbrede opleidingsprogramma).

Daarmee is de Ontwikkelcirkel rond. De samenleving is verrijkt met nieuwe kennis (ter versterking in het gewone leven, of als preventie, in het wijkteam (bijvoorbeeld verbeterde triage, of gesprekstechnieken bij vechtscheiding), of in het specialistisch domein (bijvoorbeeld verbeterde traumazorg, of verder ontwikkelde diagnostiek). Dankzij de voortdurende ontwikkeling, kunnen vormen van zorg ook verschuiven naar een andere plek. Misschien is het bijvoorbeeld

ooit zo dat angstbehandeling zo ver is ontwikkeld dat mensen zelf hun behandeling kunnen doen, via internet, gewoon thuis.

De bekostiging van jeugdhulp, kan zich eveneens ontwikkelen aan de hand van de ontwikkelcirkel. Een inkoper kan sturen op het gebruik van recente kennis, zoals rechts- en linksonder in de figuur verbeeld. Via onderzoek kunnen we leren welke professie wat het best kan doen. Die kennis kan dan vervolgens geïmplementeerd worden door zorgprofessionals scholing (rechtsboven) te bieden.

Deze manier van gaandeweg ontwikkelen maakt ook dat je bijvoorbeeld kunt overwegen of een bepaalde specialist misschien juist helemaal vooraan in het ondersteuningslandschap zou moeten zitten. Is dat voor kinderen en gezinnen beter, of juist niet? Is het voor de inkoper financieel gunstig of juist niet?

Met de Ontwikkelcirkel kunnen we voortdurend werken worden aan ontwikkeling van ondersteuning en zorg, op weg naar het doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

Netwerkjeugdhulp

In de Ontwikkelcirkel spreken we bewust niet over deelgebieden als kinder- en jeugdpsychiatrie, jeugdzorg, of zorg voor jeugdigen met een verstandelijke handicap. In de kern is het niet moeilijk uit te leggen wat wat is, maar aan de brede randen van elk domein zit enorm veel overlap. Strakke grenzen werken hier niet.

Zoals de curatieve zorg tegenwoordig is ingericht als netwerkzorg, zo zal de ondersteuning van de jeugd georganiseerd moeten worden als netwerkjeugdhulp. Dus van ketenzorg met per domein en per product bekostiging naar met elkaar werken in een netwerk.

Hoewel er goede voorbeelden zijn van brede netwerkaanpakken gedurende de levensloop van kinderen en jongeren, ontbreekt het nog aan samenhang, overkoepelende monitoring en aan een duurzame landelijke implementatie.

Een belangrijk obstakel bij het komen tot effectieve ondersteuning van de jeugd is de versnippering. Het onderwerp mentale gezondheidsbevordering en mentale vooruitgang van de jeugd is belegd bij een veelheid van organisaties die vaak domeingebonden zijn en hun eigen financieringssystemen hebben: onderwijs, sociaal domein, kinderopvang, publieke gezondheidszorg, eerstelijnszorg, jeugd-gezondheidszorg, jeugdhulp en volwassenen ggz.

Tussen al deze organisaties wordt begrijpelijkerwijs nog niet optimaal samengewerkt. De sociale en pedagogische basis (gezin, buurt, opvang/school, vrije tijd) en de (specialistische) jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering fungeren in veel gevallen als nagenoeg gescheiden werelden. Een effectieve verbinding en wisselwerking tussen deze werelden en samen op wetenschappelijke basis verder ontwikkelen is hard nodig om de jeugd optimale ontwikkelingskansen te bieden.

Daarnaast zijn er, door de aandacht die mentale gezondheid en mentale kracht momenteel heeft, veel organisaties, instituten en particulieren die zelf initiatieven opzetten en ondernemen. Deze initiatieven zijn vaak goed bedoeld, maar sluiten doorgaans niet aan bij de kennis en het aanbod dat er al is. Dit werkt de versnippering nog meer in de hand.

Ecosysteem optimaal opgroeien, mentale gezondheid en mentale kracht

Het is daarom hard nodig dat we van het huidige versnipperde promotie, preventie- en ondersteuningsaanbod komen tot een ontwikkelingssensitief, duurzaam en landelijk beleid voor de mentale vooruitgang van de jeugd. Beleid waarin gedurende de levensloop een sluitend, stapsgewijs en domeinoverstijgend aanbod van goed ontwikkelde en geteste programma's breed beschikbaar wordt gemaakt. Beleid dat de infrastructuur legt voor samenwerking, kennisontwikkeling en dataverzameling op landelijk niveau; een ecologische groeistructuur.

Alleen als we dit infrastructureel mogelijk maken, kunnen we als professionals en wetenschappers doelgericht werken aan de inhoudelijke deskundigheid die de jeugdhulp nog te vaak mist. Alleen dan kunnen we beginnen met serieuze dataverzameling op basis van de informatiebehoefte van de professionals in de jeugdhulp. Alleen dan kunnen we de sociale en digitale kennisinfrastructuur opbouwen die we nu zo node missen.

Achteraf bezien is het vreemd dat de decentralisatie heeft plaatsgevonden zonder de aanleg van deze infrastructurele basis. Hoe kun je verwachten dat honderdduizenden professionals, cliënten en beleidsmakers in honderden gemeenten goed en efficiënt samenwerken en kennis uitwisselen zonder de benodigde sociale en digitale infrastructuur? Hoe hebben we kunnen denken dat we grote publieke doelen, zoals een levensloopbenadering (*life course approach*) en multidisciplinaire samenwerking (*multisectoral approach*) zouden kunnen bereiken zonder het najagen van deze doelen infrastructureel te faciliteren?²³

We hadden het eerder moeten doen, maar het is nog niet te laat om serieus 'infrastructureel' te gaan denken en handelen. Effectieve ondersteuning van de jeugd kan niet zonder een fijnmazig en stevig neergezette netwerkorganisatie. Deze basisvoorziening moet landelijk worden uitgerold, net als het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht in de volwassenen ggz. Dit vergt behalve een lange adem landelijke regie en structurele landelijke bekostiging. Het kan niet anders.

Alleen dan kunnen we in samenwerking met gevestigde samenwerkingsverbanden, een nationale gezondheidsdatainfrastructuur opbouwen aan de hand waarvan we de effecten van het nieuwe jeugdhulpbeleid kunnen evalueren. Geen enkele kennissamenleving kan zonder een dergelijke degelijke infrastructuur. Inhoudelijke deskundigheid bestaat niet zonder kennis en betrouwbare onderliggende data (zie paragraaf 8).

We moeten infrastructureel denken, vanuit een langetermijnvisie, met structurele bekostiging en gericht op brede publieke doelen. De sociale en digitale infrastructuur die we nodig hebben voor het realiseren van de zo gewenste netwerkjeugdhulp moeten we aanleggen.

Deze infrastructuur moeten we, in navolging van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving het in een recent advies heeft genoemd, beschouwen als 'de riolering van de 21ste eeuw'. Zoals riolering en fysieke infrastructuur essentieel zijn gebleken voor de verbetering van de industriële samenleving, zo is sociale en digitale infrastructuur essentieel voor de verbetering van onze moderne kennissamenleving. Het is in elk geval essentieel voor het goed functioneren van de Ontwikkelcirkel en voor het organiseren van effectieve netwerkjeugdhulp.

Hierbij volgen we ook een ander deel van het advies van de RVS, namelijk dat er niet 'slechts' geïnvesteerd moet worden in digitale infrastructuur en opschalen van bestaande toepassingen, maar ook in het stimuleren van een lerende praktijk waarin digitale zorg gericht kan worden ontwikkeld. Dat vraagt niet zozeer het vasthouden of opschalen van wat nu is ontwikkeld, maar het voortbouwen op de beweging in de praktijk die onder meer ten tijde van Corona is ontstaan.

Wij bepleiten structurele investeringen in de aanleg van de benodigde sociale en digitale (kennis)infrastructuur. Idealiter sluiten we de ondersteuning van de jeugd aan op het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht dat binnen de volwassenen ggz al in ontwikkeling is. Dit ecosysteem biedt de noodzakelijke sociale en digitale infrastructuur die zowel gezinnen, cliënten als

professionals nodig hebben om elkaar te steunen en van elkaar te kunnen leren. Denk hierbij ook aan (basis)voorzieningen om gegevensuitwisseling tussen cliënten en professionals onderling mogelijk te maken. Denk aan een bijbehorend afsprakenstelsel en aan de sociale technologische innovaties die in vele deelsectoren ontwikkeld worden: hulpmiddelen voor innovatieve ouderenzorg, middelen om de administratieve lasten te verlagen, blended care, zorg op afstand, online behandelvormen, etcetera.

Voortdurend doen wat werkt

Als we willen bereiken dat ‘0 kinderen niet optimaal thuis opgroeien’ zullen we de beste kennis moeten benutten. We willen doen wat werkt. We willen voortdurend ontwikkelen, op basis van de beste data. We willen een krachtige groeicultuur. Deze paragraaf gaat over doen wat werkt en over voortdurend professioneel blijven ontwikkelen.

Jeugdhulp is moeilijker dan veel mensen denken. Er is veel bekend over wat wel en niet werkt en toch zien we kinderen en gezinnen vaak in langdurige en weinig werkzame hulptrajecten belanden. Veel kennis die er wel is, wordt niet gebruikt. Daarnaast doen jeugdhulpverleners nog te veel waarvan we weten dat dat niet werkt. Dit geldt in hele veld, van wijkteam tot en met veiligheid. Hier ligt een grote uitdaging.

Algemeen werkzame factoren

In de eerste plaats maken jeugdhulpprofessionals te weinig gebruik van wetenschappelijk aangetoonde *algemeen werkzame factoren*. Het gaat dan om basisvaardigheden, zoals aansluiten bij de motivatie en de doelen van jeugdige en gezin, gebruik maken van een hoogwaardige analyse en een daarop gebaseerd plan en het bewust aandacht hebben voor de werkrelatie. Dit zijn voorwaardelijke en effectieve factoren.

Als alleen al deze basiskennis zou worden benut, dan zou de jeugdhulp al veel effectiever zijn. We missen op veel plekken deze algemene basisvaardigheden en een gezonde lerende groeicultuur. Hierin moeten we als jeugdhulp fors investeren. Want alleen als de professionele attitude verbetert, kan de kwaliteit van jeugdhulp omhoog en kunnen de kosten navenant naar beneden.

Wanneer we hier spreken van bewezen werkzame kennis, bedoelen we niet dat praktijkkennis niet benut moet worden. Integendeel. Echter, te vaak wordt er van praktijkkennis gebruik gemaakt zonder dat van aantoonbaar werkzame activiteiten en kennis gebruik wordt gemaakt en dat is schadelijk. Het is én én.

Wetenschappelijk werken met specifieke interventies

Dan zijn er de *specifieke interventies*, oftewel, het deskundig gebruik van al bekend best werkzame interventies en het *niet* gebruiken van niet-werkzame interventies. Ook daar valt veel winst te behalen, vooral in de specialistische zorg en jeugdbescherming.

Aan de hand van de Ontwikkelcirkel (zie paragraaf 7) moeten we gestaag blijven onderzoeken waarom professionals wel, of juist niet werken conform richtlijnen. We moeten blijven stimuleren dat mensen wetenschappelijk verantwoord werken.

In opleidingen moet meer aandacht zijn voor *evidence based practice* (EBP), inclusief het bewustzijn en de vaardigheid dat er altijd weer nieuwe kennis is die je als professional tot je kunt nemen. Wij zien netwerkjeugdhulp voor ons waarin professionals hier voortdurend nieuwsgierig naar zijn. Waarin hun organisaties EBP stimuleren. Waarin cliënten en hun ouders ernaar vragen.

Professionals die wetenschappelijk werken, hebben een volwassen omgang met richtlijnen. Zij laten hun eigen inzichten voortdurend voeden door de nieuwste best werkzame vaardigheden, zoals die in richtlijnen zijn opgenomen. Zij zullen beredeneerd afwijken van de richtlijnen op basis van kennis, ervaring en professionele creativiteit.

Het werken met richtlijnen kan veel beter. Hogescholen en universiteiten moeten jonge professionals opleiden die hiertoe in staat zijn. Professionals moeten over basisvaardigheden beschikken om nieuwe kennis en vaardigheden goed tot zich te nemen. Kenniscentra moeten ontwikkelvragen in zorg en samenleving ophalen en de antwoorden daarop in wetenschap ophalen.

Nieuwe kennis en richtlijnen moeten door wetenschappers en kenniscentra zo gepresenteerd worden dat professionals ze zich ook weer eigen kunnen maken. Zorgorganisaties moeten zo aansturen dat zij hun medewerkers enthousiasmeren om conform actuele kennis en richtlijnen te werken (ontwikkelcirkel onderin).

Niet alleen in de curatie, maar ook op het terrein van preventie en vroeginterventies is met bestaande kennis al meer te behalen dan nu gebeurt. Het is tegenwoordig bon ton om te stellen dat preventie niet veel oplevert, maar het benutten van kennis die hierover bestaat heeft wel degelijk aantoonbaar effect.

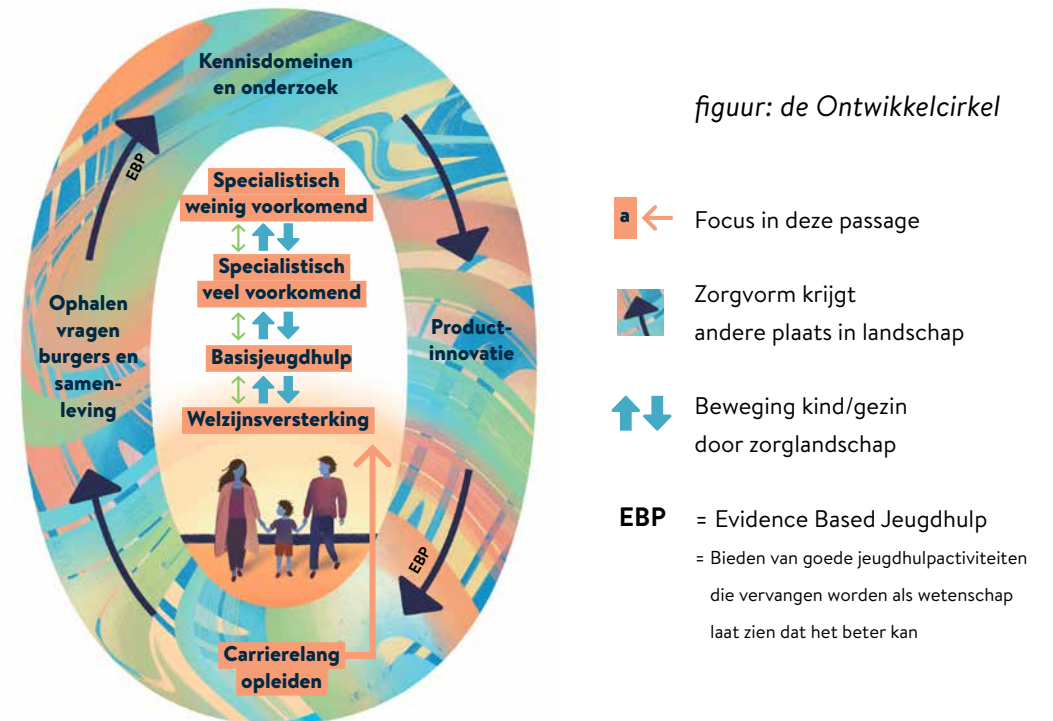
De effecten kunnen in de loop van de tijd én duidelijker worden én groter. Zeker als we serieus datagestuurd gaan ontwikkelen. Het kan zo zijn dat opbrengsten van preventie niet in het jeugddomein zelf vallen, maar juist de opbrengsten later in het leven, in andere domeinen, mogen we als samenleving niet laten liggen.

Data, data, data

Wetenschappelijk verantwoord werken en beleid maken, is in de jeugdhulp nu sturen in de mist. Hoe het gesteld is met het mentale welzijn van jeugdigen, wat de effecten zijn van beleidswijzigingen en van specifieke interventies. Er valt weinig over te zeggen.

Wij willen naar een voortdurend lerend jeugdhulpsysteem. Daar hebben we een goede kennisinfrastructuur voor nodig en een goed functionerende nationale digitale gezondheidsdatainfrastructuur. Om de Ontwikkelcirkel optimaal te laten draaien, zul je op alle thema's van die cirkel data moeten bijhouden.

Het totale jeugdlandschap en haar ontwikkeling

De huidige dataverzameling binnen de zorg voor jeugd in Nederland schiet als gezegd te kort. Op basis van de beschikbare data is het nagenoeg onmogelijk om te concluderen dat het jeugdstelsel moet veranderen of dat er geld bij moet. Uitspraken hierover zijn dan ook vaak weinig onderbouwd.

Ten eerste ontbreekt het veelal aan data over de proceskenmerken van de zorg; data die inzicht geven in de zorgprocessen, de mechanismen die uiteindelijk leiden tot bepaalde uitkomsten. Hierbij gaat het over data over toegang, inhoud, continuïteit, coördinatie en volledigheid van zorg. Er is weinig tot geen inzicht in (belemmeringen) in verwijsprocessen, behandelbeslissingen, samenwerkingsverbanden en/of overlegstructuren.

Ten tweede ontbreekt het – wat betreft verschillende domeinen (bijvoorbeeld de lichamelijke, mentale en sociale gezondheid van kinderen en adolescenten) – aan uniforme definities en betrouwbare, koppelbare en nationaal en internationaal vergelijkbare uitkomstmaten op zowel individueel- als populatieniveau.

Ten derde is het merendeel van de dataverzamelingsinitiatieven gericht op de korte termijn, vaak samenhangend met de tijdelijkheid van het project waarbinnen de data verzameld worden (zie het probleem van de projectencarrousel dat we hebben beschreven in paragraaf 6). Data over langetermijnuitkomsten (wat zijn de uitkomsten van de zorg voor jeugd op latere leeftijd) ontbreken nagenoeg.

Tot slot is veel dataverzameling lokaal georganiseerd en ontbreekt veelal de mogelijkheid om een landelijk overzicht te geven van processen en uitkomsten; hierdoor wordt het potentieel van onderling leren onvoldoende benut.

Gezondheidsdatainfrastructuur

Om na te kunnen gaan of het jeugdstelsel moet veranderen en zo ja, op welke manier, hebben we meer kennis nodig over zorgprocessen en zijn bruikbare uitkomstmaten onontbeerlijk. Het jeugdstelsel wijzigen zonder te weten wat binnen de zorg wel en niet goed verloopt en zonder te weten of we met de wijzigingen daadwerkelijk bijdragen aan een verbeterde gezondheid en welzijn van kinderen is wat ons betreft geen optie.

We onderschrijven dan ook van harte de ambitie uit de jongste Landelijke Nota Gezondheidsbeleid om, al in 2024, kennis te hebben ‘over de aard, omvang en determinanten van mentale gezondheid bij jongeren’.²⁴ Om deze ambitie te realiseren en om resultaten te verbeteren voor kinderen en adolescenten in de

zorg voor jeugd is een landelijk data-ecosysteem nodig, waarbinnen langdurende dataverzameling plaatsvindt.

We willen dat het jeugddomein aansluit bij de brede digitale en technologische innovaties van de zorg die inzetten op duurzaamheid en betaalbaarheid. Nadrukkelijke inzet op gegevensuitwisseling is nodig ten behoeve van een landelijke infrastructuur voor dataverzameling, uitwisseling en het bevorderen netwerkzorg. We willen daarom dat data over jeugdhulp worden opgenomen in de nieuwe Nationale gezondheidsdatainfrastructuur, op basis van de informatie-behoefte van de professionals in de jeugdhulp.

We pleiten voor een natuurlijk cohort waarin kinderen en jongeren geanonimiseerd het liefst levenslang gevolgd worden zodat enerzijds gelijk actie kan worden ondernomen in zorgprocessen op basis van de data, maar dat ook inzichtelijk wordt wat de zorg voor jeugd op de langere termijn oplevert, bijvoorbeeld wat betreft zorggebruik of arbeidsstatus op latere leeftijd. In navolging van het Deense ‘*Denmark as a cohort*’ bepleiten wij om dataverzameling op nationaal niveau ook in Nederland serieus te gaan nemen: ‘*Holland as a cohort*’. Daarbinnen past ruimte voor het formuleren en volgen van eigen doelen van kinderen en gezinnen.

Data alleen maken echter nog geen verschil, dus in aanvulling op het cohort is het cruciaal om de deskundigheid van (potentiële) gebruikers – zeker ook beleidsmakers – in datagedreven werken te bevorderen.

Wat wij concreet voorstellen is de ontwikkeling van een data-ecosysteem voor het volgen van de ontwikkeling en het mentaal welzijn van alle kinderen en jongeren en van de impact die de ondersteuning van de jeugd heeft, van preventie en versterking tot en met zorg voor kinderen en gezinnen met complexe problemen. We willen hierbij gebruik maken van meetinstrumenten en monitoringssystemen die zowel zorgprocessen als uitkomstmaten uniform en betrouwbaar in kaart brengen.

Alleen op deze manier kan straks de effectiviteit van jeugdhulp worden beoordeeld. Ook kunnen op deze manier lokale zorgprocessen en uitkomsten adequaat worden vergeleken met andere zorgprocessen in het land.

Een dergelijk systeem is nooit af, want nieuwe kennis mede gebaseerd op informatie vanuit een dergelijke database leidt tot nieuwe vragen en kennis en dus tot voortdurend verdere ontwikkeling van de database.

Ook informatie vanuit het onderwijs zou bij voorkeur snel meegenomen moeten worden, om de link welzijn en onderwijs te versterken. Samenwerking met andere dataverzamelingsinitiatieven is een voorwaarde; de database zou zo moeten worden opgezet dat het te koppelen is aan andere datasystemen.

De inadequate dataverzameling en gebrekkige data-infrastructuur in Nederland is een probleem dat verder strekt dan de zorg voor de jeugd. In veel gebieden binnen gezondheidsbeleid en –zorg worden bestaande gegevens onvoldoende goed ontsloten en gebruikt.

Het nationale platform *Population Health Data NL* (PHDNL) beoogt hiervoor een landelijk ecosysteem te ontwikkelen dat de transitie naar data gedreven werken mogelijk moet maken.²⁵ PHDNL wordt ontwikkeld vanuit concrete use-cases om de afstemming tussen behoefte in de samenleving en de technische realisatie zo goed mogelijk in te richten. De hier beschreven casus rond de zorg voor de jeugd kan daarom ingebed worden in een al bestaand nationaal consortium van o.a. CBS, VNG, ministerie van VWS, UMCG, HealthRI, Health KiC en vele anderen.

Groecultuur

Wetenschappelijk werken op basis van actuele kennis, gebaseerd op excellente data. Dat is waar we naartoe willen met de jeugdhulp. Om dit te laten slagen is behalve organisatorisch en infrastructureel, ook een culturele omslag nodig.

Als we serieus werk willen maken van ons doel van ‘0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien’, dan moeten we in de jeugdhulp naar een andere organisatiecultuur toe. We moeten samen een groecultuur gaan vormgeven.

Iedereen die in de jeugdhulp werkt zal zichzelf een professionele attitude moeten aanleren. We noemden in het begin van deze paragraaf als de noodzaak tot nieuwsgierigheid. Maar er is meer nodig. Te denken valt dan aan de volgende werkhoudingen:

- Realiseren dat het altijd beter kan;
- Uitdagingen waarderen als een kans om te leren;
- Realiseren dat je altijd bijleert van nieuwe informatie;
- Realiseren dat een ander meer kan weten;
- Volhouden bij tegenslag;
- Realiseren dat je alles mag vragen;
- Realiseren dat je kritiek mag hebben;

- Kritiek te zien als een kans om te leren;
- Trots zijn op het moeilijke, maar belangrijke jeugdhulpwerk;
- Realiseren dat scholing en nascholing onmisbaar zijn.

Recapitulerend kunnen we aan het eind van deze paragraaf stellen dat we de jeugdhulp willen omvormen tot een lerend systeem. Hiervoor is het nodig dat cliënten, professionals en beleidsmakers het belang van wetenschappelijk werken omarmen. Wetenschappelijk werken vergt een werkhouding die is gericht op permanente progressie. We willen in de jeugdhulp een nieuwsgierige, gedreven groecultuur gaan vormgeven. Een op evidentie gebaseerde praktijk vergt kennis en kennis vergt data. Data over het welbevinden van de jeugd en over het werk van de jeugdhulp moet worden opgenomen in de nieuwe *Nationale gezondheidsdatainfrastructuur*. Over welke kennis op basis daarvan gegenereerd moet gaan worden, gaat de volgende paragraaf.

Landelijke kennisagenda

Wetenschap vervult een onmisbare rol bij de voortdurende ontwikkeling van jeugdhulp op weg naar '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien'. Het is tijd dat we een landelijke kennisagenda opstellen, op basis van vragen vanuit praktijk en bevindingen vanuit verzamelde data en nationaal en internationaal onderzoeken. Daarbij willen we stilstaan in deze paragraaf.

Wetenschap en de wetenschappelijke manier van in de wereld staan, zijn bij uitstek drijvende krachten van de vooruitgang. En van de voortdurende ontwikkeling van de jeugdhulp die we voor ogen hebben.

Voorwaarden voor wetenschap

In de vorige twee paragrafen hebben we aan de hand van de Ontwikkelcirkel het belang van voortdurend leren en verbeteren uit de doeken gedaan.

Er is meer nodig. Er moet een landelijke agenda komen met een overzicht van alle research die loopt, en van het onderzoek dat ingepland moet worden. Momenteel is de afstemming daaromtrent te mager.

Een landelijke kennisagenda vereist dat vakgroepen van universiteiten, hogescholen, academische zorgorganisaties, academische werkplaatsen, ZonMw, kenniscentra, innovatiewerkplaatsen en andere partijen samen en uitgaande van vragen uit de praktijk van zorg en samenleving die agenda invullen.

Leren van (inter-)nationale initiatieven en onderzoek

Op weg naar 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien, is het ook nodig te kijken naar het buitenland. Wat kunnen we daar leren? Wat is in welk land goed georganiseerd? Waar worden kinderen zelden uit huis geplaatst? Wat is de aanpak van deze landen? Wat zijn de problemen waartegen ze zijn aangelopen?

Het is noodzakelijk dat we op de hoogte zijn van veelbelovende internationale initiatieven en onderzoeksresultaten. Tegelijkertijd willen we ook altijd de vraag of en in hoeverre een interventie of initiatief wel overdraagbaar is naar Nederland. Met andere woorden: wat zijn de randvoorwaarden om een dergelijk

initiatief of interventie ook in Nederland te kunnen implementeren? En zijn die randvoorwaarden wel aanwezig in Nederland?

Een interventie is niet altijd geschikt en zal niet altijd tot dezelfde effecten leiden in de Nederlandse situatie. We moeten gebruikmaken van nationale en internationale instrumenten voor het evalueren van zogenoemde '*transferability of health interventions*'.

Daarnaast is het zinvol naar aanpalende sectoren te kijken voor de verbetering van de organisatie van jeugdhulp. Er is internationaal veel ervaring met het in kaart brengen van zorgsystemen: de *World Health Organisation* (WHO) heeft het *WHO building blocks framework* ontwikkeld waarmee afzonderlijke onderdelen van de zorg in kaart kunnen worden gebracht op structuur (opleiding en scholing professionals, financiering en verantwoordelijkheden van zorg) en procesniveau (welke interventies worden toegepast, hoe is de toegang tot zorg). Aan de hand hiervan wordt duidelijk wat er aan een zorgsysteem kan worden verbeterd.

Ook de *European Observatory on Health systems and Policies* brengt met hun eigen *framework* het functioneren van zorgsystemen vrij nauwkeurig in kaart, waarbij de mogelijkheid bestaat om dit functioneren te vergelijken onder landen. Alhoewel de frameworks veelal zijn gericht op de zorg voor volwassenen en op gezondheidszorg in het algemeen, lopen er nu verschillende initiatieven om de frameworks aan te passen voor kinderen en adolescenten en om zorgsystemen domeinoverstijgend in kaart te kunnen brengen.

Op basis van de kennis uit internationaal onderzoek en vragen vanuit de praktijk, moeten we dus een landelijke kennisagenda opstellen. Deze agenda beschrijft vanuit het perspectief van professional en cliënt de nodige kennisontwikkeling voor de lange termijn en de manier waarop de nieuwe inzichten in de praktijk zullen worden geïmplementeerd, onder meer via het sectorbrede opleidingsprogramma, dat we beschrijven in de volgende paragraaf.

Opleiding en voortdurende ontwikkeling

Jeugdhulp is een moeilijk vak. Professionals in de jeugdzorg hebben daarom een gedegen opleiding nodig, met supervisies, intervisie en degelijke bij- en nascholing. Het doel '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien', kunnen we alleen dichterbij brengen met een sectorbreed opleidingsprogramma voor de opleiding en verplichte continue ontwikkeling van de professionals, beleidsmakers en onderzoekers die zich bezighouden met de ondersteuning van de jeugd.

Het totale jeugdlandschap en haar ontwikkeling

figuur: de Ontwikkelcirkel

We hebben de opleiding en continue ontwikkeling van de professionals die in de jeugdhulp werken nu nog onvoldoende voor elkaar. We hebben het opleidings-systeem ook onvoldoende lerend georganiseerd en we hebben de verschillende aspecten van zorg en bescherming niet optimaal toebedeeld aan de verschillend opgeleide professionals.

Hierdoor zien we in de jeugdhulp dat er te vaak beslissingen worden genomen door mensen die daartoe onvoldoende zijn geëquipeerd en die onvoldoende actueel vaardig zijn. Dit is een van de oorzaken van het teveel aan doorplaat-singen, mislukte zorgtrajecten en onterechte uithuisplaatsingen, met alle gevolgen van dien.

Wie doet wat?

We zien ook veel misvattingen in de jeugdhulp over de vraag welke professional wat doet. Hierbij worden uit kostenoverwegingen vaak relatief goedkope professionals ingezet, op plaatsen waar meer expertise tot betere (en uiteindelijk goedkopere) uitkomsten zou leiden. We geven twee voorbeelden:

- “We zetten een generalist aan de poort”. Die generalist was een HBO-geschoolde professional, maar die is niet is opgeleid om bovenstaande uiterst moeilijke afwegingen te maken. Dat leidt te snel tot een teveel aan vals positieve en vals negatieve keuzes en dus tot schade en hogere kosten.
- “We kiezen voor een goedkopere professional als POH, want die kan dan de diagnostiek doen”. Diagnostiek is moeilijk. De gedachte dat veel onderdelen van het werk in de jeugdhulp niet moeilijk zijn, is een denkwijze die te vaak voorkomt en die op den duur schadelijk is. Schadelijk voor de betrokken gezinnen, maar ook financieel schadelijk. Overigens is dit een onderwerp waar mooi onderzoek naar wordt gedaan.²⁶

Een ander punt is nog “integraal werken”. Het begrip wordt gepredikt, maar waarom en hoe moet dat eigenlijk? Specialisering heeft ons veel opgeleverd, maar heeft inmiddels een punt bereikt waarin de specialisten elkaar als het ware kwijt zijn en kinderen en gezinnen daar last van krijgen. Hoe behoud je de winst van de specialisatie en vind je toch weer de verbinding? Netwerken zijn daar een oplossing voor, maar het is ook van belang dit als vaardigheid aan te leren: integraal vakmanschap. De landelijke kenniscentra werken hieraan.

Bevoegd en bekwaam

Wie mag eigenlijk wat en waarom? En hoe verhouden de professionals zich ten opzichte van elkaar? Wordt beslissingsbevoegdheid bepaald door formeel mandaat, of door kennis?

Anno 2021 hebben we veel formeel vastgelegd over wie wat mag doen. Dat leidt er steeds vaker toe dat bij besprekingen meer gepraat wordt over wie bevoegd is en mandaat heeft, dan over de inhoud. Beslissingen worden genomen op basis van formeel gezag in plaats van op basis van de beste argumenten en beste kennis. Professionals, jeugdigen en hun gezinnen hebben daar last van. Ook hier valt heel veel winst te halen. Voor kinderen en gezinnen, maar ook voor de inkopers van de zorg.

Wij professionals bepleiten de voortdurende ontwikkeling van professionals in de jeugdhulp en de jeugdzorg, en zich voortdurend ontwikkelende taakverdeling. We willen dat er beter wordt nagedacht over welke professional wat doet.

We moeten een sectorbreed opleidingsprogramma opzetten voor de opleiding en verplichte continue ontwikkeling van de professionals, beleidsmakers en onderzoekers in de jeugdhulp. Betere begeleiding van beginnende professionals en voortdurende intervisie zijn hiervan een vanzelfsprekend onderdeel.

Dit vergt een forse investering, maar de opbrengsten zullen groot zijn. Voor professionals wordt het werk meer inspirerend, ambitieuzer en met voor iedereen het gevoel bij te dragen aan 'O kinderen die niet optimaal thuis opgroeien'. Kinderen en gezinnen krijgen betere zorg. En de kosten van de jeugdhulp kunnen omlaag. Over de kosten en de baten van de ondersteuning van de jeugd gaat de volgende paragraaf.

Kosten en baten

Het debat over jeugdhulp gaat veel over geld. In deze paragraaf bespreken we het belang van het goed in kaart brengen van de maatschappelijke kosten en baten van jeugdhulp. Investeren in effectieve ondersteuning van de jeugd zal de samenleving veel geld opleveren. Dit geld kan op termijn weer worden benut voor verdere optimalisering van de ondersteuning van de jeugd. Met enkele voorbeelden illustreren we dit.

In het actuele debat over het jeugdhulpsysteem gaat het steeds vaker over kosten. "Het wordt onbetaalbaar" is geregeld te horen. Begrijpelijk, want de kosten stijgen, gemeenten overschrijden hun budgetten, terwijl de jeugdhulp nog altijd niet aan de vraag kan voldoen. Dit debat wordt nu vertekend doordat veel geld gaat naar administratieve en organisatorische lasten en naar de niet-effectieve behandelingen die gemeenten inkopen. Deze geldverspilling vertroebelt het zicht op de werkelijke kosten en baten van effectieve jeugdhulp.

In het gesprek over geld moet het niet alleen gaan over de kosten maar ook over de baten, en dan zowel de financiële baten als de brede maatschappelijke baten. Denk bij brede maatschappelijke baten bijvoorbeeld aan arbeidsparticipatie, opleidingsniveau, gezondheid, welzijn, motivatie, geluk en sociale kwaliteit.

Het is belangrijk de maatschappelijke kosten en baten van jeugdhulp beter in kaart te brengen. Immers, als de maatschappelijke baten *groter* zijn dan de maatschappelijke kosten, dan moeten we voortaan niet meer spreken over 'de kosten van de jeugdhulp', maar over 'een investering in de jeugd'. Een investering dus, met een riant batig saldo. Dit is met oog op ons doel een noodzakelijke perspectiefverschuiving.

Voordat we een schatting geven van de maatschappelijke kosten van uithuisplaatsingen, willen we eerst kijken naar een aantal voorbeelden waaruit blijkt dat jeugdhulp de samenleving geld kan besparen.

In Engeland is een drempelloos toegankelijk systeem opgezet voor mensen met angstklachten, omdat berekend was dat dit de samenleving veel oplevert. Zo weten we dat volwassenen met angstklachten per jaar gemiddeld 2 weken

meer verzuimen dan mensen zonder angstklachten. Kinderen op tijd van hun angstklachten afhelpen, is daarom een goede investering. De maatschappelijke baten van deze interventie zijn substantieel hoger dan de maatschappelijke kosten.

Ook van traumaklachten weten we dat de impact op het leven groot is. De maatschappelijke baten van het verhelpen ervan zijn dat dus evenzeer. Zo geven traumaklachten meer kans op lichamelijke ziektes en verzuim op school en werk. We weten ook dat ouders met vroege traumaklachten zelf moeilijk goede ouders kunnen zijn, wat weer tot gevolgschade kan leiden voor hun kinderen. Zonder dat we al op onderzoek kunnen bogen, weten we dat ouders die traumabehandeling krijgen niet alleen als ouder, maar ook daarbuiten beter gaan functioneren. Fijn voor de mensen zelf én goed voor de samenleving. Traumabehandeling betaalt zich emotioneel, relationeel en financieel terug, tot ver in volgende generaties.

Voorzichtige en zo degelijk mogelijk onderbouwde gegevens laten een groot potentieel rendement zien van betere jeugdhulp. In 2020 schreef VAB (Vanuit Autisme Bekeken) een maatschappelijke businesscase voor levensloopbegeleiding bij autisme. De berekening laat zien dat elke euro die wordt geïnvesteerd in de effectieve ondersteuning van kinderen met autisme vier tot twaalf keer wordt terugverdiend.

Maatschappelijke kosten van uithuisplaatsing

Wat zou het de samenleving opleveren als we ons doel weten te bereiken van 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien?

Een betrouwbaar en gedetailleerd inzicht in de maatschappelijke kosten van uithuisplaatsing vergt langdurig en grondig onderzoek. Veel gegevens die nodig zijn voor het adequaat uitvoeren van een kosten-batenanalyse zijn op dit moment nog onbekend en zouden eerst zelf onderzocht moeten worden.

We beperken ons hier tot een eerste grofmazige en verkennende analyse. Om overschattingen van de maatschappelijke kosten en baten te voorkomen hebben we de kosten en effecten van het opgroeien in een slechte thuissituatie conservatief geschat. Oftewel, eerder lager dan de werkelijke kosten, dan hoger.

Bovendien hebben we in deze kostenanalyse een aantal belangrijke kosten niet meegenomen, zoals de kosten - anders dan die van de uithuisplaatsing - voor hulpverlening aan het gezin en het kind en de kosten van criminaliteit en die van een mogelijk slechtere lichamelijke gezondheid van het kind op latere leeftijd.

Ook houdt deze analyse geen rekening met het verlies aan kwaliteit van leven die gepaard gaat met uithuisplaatsing.

In onze beperkte kostenanalyse nemen we alleen de directe kosten van een uithuisplaatsing mee. Verder houden we rekening met de indirecte kosten als gevolg van productiviteitsverlies op volwassen leeftijd door gemist onderwijs of een lager opleidingsniveau. Wat we ook meenemen zijn de zorgkosten veroorzaakt door het verhoogde risico op een psychische stoornis.

De totale kosten van een uithuisplaatsing over de levensloop van een kind zijn op basis van deze voorzichtige inschatting circa €108.000,-. Dit bedrag bestaat uit €45.000,- zorgkosten en €63.000,- aan productiviteitsverlies. Hierbij hebben we een kind dat opgroeit in een 'gemiddelde' thuissituatie vergeleken met een kind dat opgroeit in een thuissituatie waarbij ingegrepen moet worden door een uithuisplaatsing.

Berekenen we deze kostenpost voor de samenleving als geheel dan komen we, bij de circa 40.000 uithuisplaatsingen nu, op een bedrag van 4,6 miljard euro.

Deze conservatieve schatting laat zien dat er aanzienlijke maatschappelijke baten zijn te realiseren wanneer we kunnen voorkomen dat een kind in een situatie opgroeit waarbij een uithuisplaatsing noodzakelijk is.

Het betekent ook dat er aanzienlijke maatschappelijke baten te behalen zijn door in te zetten op steeds betere interventies (versterking in de samenleving, preventie, ondersteuning, behandeling) die de onderliggende problematiek aanpakken en zo een uithuisplaatsing voorkomen.

Als we over 30 jaar geen kinderen meer uithuisplaatsen, dan scheelt dat vergeleken bij de huidige situatie dus 4,6 miljard euro, €1,8 miljard aan zorgkosten €2,5 miljard aan kosten door productiviteitsverlies.

Daar staan natuurlijk investeringen tegenover. Als we die even heel extreem stellen op €1 miljard per jaar, dan is er dus alleen aan zorgkosten per jaar 0,8 miljard te besparen. Daarbij realiseren we ook een betere levenskwaliteit voor de betrokken kinderen en gezinnen.

Op basis van het begrootte toekomstige productiviteitsverlies is het voor een samenleving zeer interessant meer te investeren in jeugdhulp. Het ligt in lijn der verwachting dat de maatschappelijke opbrengsten hoger worden door ook op

andere thema's te versterken, zoals de genoemde angst- en traumaklachten en hun gevolgen voor het functioneren.

Het rendement van de versterking van de jeugd

De afgelopen decennia is uit onderzoek gebleken dat we bij het voorkomen en behandelen van emotionele, gedrags- en ontwikkelingsproblemen van kinderen en jongeren grote en blijvende vooruitgang kunnen boeken. Waar in de vorige eeuw nog de mantra 'niets werkt' opgeld deed, weten we inmiddels dat het vroegtijdig systematisch analyseren en aanpakken van factoren die de problemen van een kind, gezin, klas en/of wijk in stand houden leidt tot blijvende verbetering op veel gebieden, van relatief milde klachten tot complexe meervoudige problematiek.

Zo zijn er alleen al in Nederland op vrijwel alle levensgebieden bewezen effectieve interventies voor jeugd beschikbaar (zie o.a. www.jeugdinterventies.nl) met bijbehorende opleidings- en implementatietrajecten. Dit zijn natuurlijk geen wondermiddelen die voor iedereen en onder alle omstandigheden werken, maar preventieve interventies bij - bijvoorbeeld - gedragsproblemen blijken ongeacht de exacte aard van de problemen, opleidingsniveau, gezinsachtergrond, stress of urbanisatiegraad vergelijkbare positieve effecten voor kinderen te hebben, die veelal blijvend zijn en zich doorvertalen in hoger welzijn, betere schoolprestaties, werk, en minder uitval door mentale of fysieke problemen later in de levensloop.²⁷

We weten steeds beter hoe we de ontwikkeling van de meest prevalentie problemen bij kinderen en jongeren kunnen voorkomen of verminderen en hoe we positieve ontwikkeling kunnen stimuleren.

Bijkomend voordeel van deze kennis is dat zij kostenbesparend werkt: inzet van effectieve, promotieve, preventieve en curatieve interventies is de meest rendabele investering die een overheid kan doen op de langere termijn, waarbij de baten groter zijn naarmate eerder in de levensloop wordt geïnvesteerd.²⁸

Zo leverde iedere dollar die geïnvesteerd werd in voorschoolse stimulering in de Verenigde Staten 13 dollar op in de vroege volwassenheid.²⁹ Ook in Nederland en op veel kortere termijn weten we dat investeren in effectieve jeugdhulp loont: de kosten van oudergroepen in de provincie Utrecht waren binnen twee jaar ruim terugverdiend, met een nettorendement van 791 euro *per gezin* na aftrek van alle kosten.

Helaas wordt in Nederland nog maar mondjesmaat gebruik gemaakt van deze kennis. Maar al te vaak doen we niet hetgeen waarvan we weten dat het werkt. Dat geldt niet alleen voor complexe dure interventies, maar ook voor het onvoldoende gebruiken van algemeen werkzame principes, zoals het samen met gezinnen stellen van concrete doelen.³⁰ Ook het positief bejegenen van cliënten op leefgroepen is bewezen effectief.³¹ Evenals het daadwerkelijk uitvoeren van met veel enthousiasme ingevoerde anti-pestprogramma's.³² We willen in de jeugdhulp doen wat werkt en laten wat niet werkt, vergelijkbaar met het 'Zinnige Zorg'-initiatief in de curatieve zorg.³³

Wellicht de meest pijnlijke en kostbare vorm van 'niet doen wat werkt' is veelal te laat en niet passend, of niet adequaat helpen. Bijvoorbeeld risico's op kindermishandeling worden in de praktijk door de professional vooral 'intuïtief' ingeschat. Dit terwijl we weten dat de inschatting beter wordt met gestructureerde taxatie, waarover kennis in de richtlijnen is opgenomen.³⁴

Jongeren in residentiële hulpvormen blijken veelal nooit passend hulp hebben gekregen in hun voortraject, omdat een goede analyse van hun problematiek op basis van bestaande kennis niet is gemaakt, met – afgezien van het persoonlijk leed - geschatte kosten van 2 tot 5 ton per jongere.

Het rendement van de investeringen in de versterking en ondersteuning van de jeugd is enorm. Het is zaak dat we deze feiten in Nederland serieus gaan nemen. Dat we in elk geval gaan investeren in interventies met een batig saldo. Hierdoor zullen op termijn middelen vrijkomen voor verdere optimalisering van de ondersteuning van de jeugd.

De ondersteuning van de jeugd gaat iedereen aan. Daarom is het nodig dat we als samenleving een voortdurende dialoog organiseren tussen burger, professional en beleidsmakers over de optimale ontwikkeling en opvoeding van kinderen en over de ondersteuning die daarbij is gewenst.

De jeugdhulp heeft zich voortdurend te verhouden tot wat er in de samenleving gebeurt. Het huidige stelsel is ingericht op basis van meningen en loze begrippen die in een debat hadden thuisgehoord. Zou je niet eerst debat moeten voeren, om met elkaar je normen en idealen te formuleren om daarna op basis van kennis invulling te geven aan het systeem waarin je aan die idealen werkt?

Het maatschappelijk debat over de jeugd is ingewikkeld. We schreven het al; ook wij gebruiken in deze notitie veel grote woorden, die voor diverse interpretaties vatbaar zijn. Het zijn open begrippen, die we steeds opnieuw met elkaar moeten invullen en aanpassen.

Hoe willen we dat kinderen opgroeien? Hoe we willen dat ouders opvoeden? Wat is goed onderwijs? Dat zijn grote vragen waarover we een kwalitatief hoogwaardig gesprek willen voeren. Zonder de instrumentele fixatie die we nu in het debat over de jeugdhulp vaak zien. Zonder de snelle oordelen. Zonder het politiek correcte nabouwen van loze termen.

We willen een voortdurende hoogwaardige dialoog op basis van kennis, ideeën en onderliggende waarden. Het aantal onderwerpen dat te maken heeft met opgroeien en opvoeden is groot. We geven een aantal voorbeelden.

De taakstraf. We kunnen het debat hebben wat willen we als samenleving: willen we genoegdoening of willen dat we iets doen waardoor de dader iets leert en ons niet meer lastigvalt? Afhankelijk van de keuze kun je beslissen welke kennis je moet inzetten. Als je kiest voor wraak, dan kies je voor zware straf, opsluiting, of in een andere samenleving misschien zelfs de doodstraf. Als je kiest voor iets wat zo werkt dat daders minder dader worden, kies je bijvoorbeeld voor multisysteemtherapie, omdat dat wetenschappelijk onderbouwd vaak beter werkt. Dit soort debat en het onderscheid tussen voorkeuren en kennis is van belang.

Ook een debat over melden en meldpunten zou gevoerd moeten worden. We hebben steeds meer meldpunten. Draagt dat naar de bedoeling bij? Het aandringen op melden van vermoedens van kindermishandeling, wordt daar de kindermishandeling minder van? Of zouden we als samenleving beter kunnen leren elkaar als burens, vrienden, of familie meer te steunen, of aan elkaar te vragen of het wel goed gaat, als we vermoeden dat het niet goed gaat? We hebben elk jaar ruwweg 125.00 kinderen die mishandeld worden. Dat is vrijwel altijd uit onmacht. Toch durven ouders geen hulp te zoeken. Moet dat niet anders?

We problematiseren veel. Wordt gezegd. Is dat waar? Zoeken ouders sneller hulp omdat ze van alles een probleem maken, of zoeken ze hulp omdat ze zorgzaam zijn en in onze kennissamenleving leren dat je moet zorgen dat je kind mee kan doen? Wanneer zijn we onterecht aan het problematiseren en medicaliseren? Wanneer niet?

Ook dergelijke vragen vereisen een goede analyse en een goed gesprek. We kunnen ouders er niet zomaar van betichten. Als een minister-president zegt dat we geen zesmin-cultuur willen, als scholen opgejaagd worden om kinderen niet te laten doubleren, is het dan gek als ouders hulp zoeken? Is dat problematiseren en medicaliseren? En als we ouders die veel schreeuwen naar hun kinderen impliciet bedreigen met het idee dat ze hun kind mishandelen, is het dan gek dat mensen geen hulp zoeken? Waar ligt de grens tussen problematiseren en verstandig ouderschap? Wat is cultureel geaccepteerd ouderschap? Wanneer mag je hulp zoeken? Wanneer moet je hulp zoeken?

Ander onderwerp: mensen met een verstandelijke beperking. We weten dat mensen met een verstandelijke beperking steeds moeilijker meekomen in de samenleving. Het is een keuze of we daar meer of minder aan doen. Anno 2021 doen we echt niet alles wat we kunnen om alle mensen deel te laten nemen, of om te zorgen dat mensen met een verstandelijke beperking hun kind kunnen opvoeden. Dat is een keuze. Vraag is in hoeverre we die weloverwogen hebben gemaakt.

De maakbaarheid van de samenleving is ook een belangrijk thema. Die discussie komt direct op als we spreken over '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien'. Rondom zo'n streven zijn tenminste twee discussies te voeren. Is dit doel haalbaar? Wij denken van wel al zul je op een gegeven moment bijvoorbeeld wellicht de discussie moeten voeren of het voor de laatste groep nog betaalbaar is. Die vraag is een discussie waard. Een 2e discussie over ons ideële 0-doel is of het überhaupt opgevat moet worden als een te behalen beleidsdoel, of dat het

eerder een motivationeel doel is en een morele plicht, het enige doel dat je jezelf als samenleving vanuit ethisch perspectief kunt stellen.

Een laatste voorbeeld van een onderwerp waarover we in elk geval verder willen praten is autonomie. Wie bepaalt wat bij het opgroeien en bij het ondersteunen van kinderen en ouders daarbij (zie ook de eerdere opmerkingen over ‘mandaat’ in paragrafen 5 en 10). In principe staat in de jeugdhulp de autonomie van ouders en kinderen voorop, zie paragraaf 1. De wettelijke kaders rondom de jeugdhulp bepalen dat ook de behandelaar autonoom is in zijn of haar handelen. Maar ook dat gemeenten, binnen de kaders van hun zorgplicht, in zeker zin autonoom zijn in welke ondersteuning zij ouders en kinderen bieden. De verhouding tussen de systeemverantwoordelijke rijksoverheid en de gemeenten, wordt gekenmerkt door de fraaie term ‘medebewind’.

Alle bij de jeugdhulp betrokken partijen hebben dus deels autonomie. In theorie kan dit natuurlijk samengaan, maar in de praktijk wringt het voortdurend. Het gaat voor alle betrokken partijen altijd over autonomie in een context. Autonomie betekent voor niemand dat je alles maar zelf kunt bepalen.

Voor ons betekent autonomie daarom dat het altijd over “samen” gaat. Samen bepalen voor welk doel je gaat, samen invulling geven aan de begrippen die je hanteert, samen bepalen welke middelen je daarvoor inzet, samen bepalen wie wat doet, samen heldere afspraken maken over mandaat en daar elkaar vervolgens ook aan houden. Ook over autonomie is voortdurende dialoog wenselijk. Dit zijn maar een paar voorbeelden die illustreren dat je als samenleving nooit bent uitgepraat over optimaal opgroeien. Daarom is het nodig dat we een voortdurende dialoog organiseren tussen burger, professional en beleidsmakers over de optimale ontwikkeling en opvoeding van kinderen en over de ondersteuning die daarbij is gewenst. De voortdurende dialoog willen we structureel georganiseerd zien. We zouden hierbij graag gebruik willen maken van de sociale en digitale infrastructuur van het ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht.

Een nieuwe Raad voor de Jeugd

Wij hebben in deze notitie een ontwikkelmodel beschreven, met als ideëel doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien. In deze paragraaf zetten we onze twaalf aanbevelingen op een rij en voegen we nog een dertiende aanbeveling toe: stel een nieuwe Raad voor de Jeugd in.

Een aantal van de auteurs van deze notitie was uitgesproken tegenstander van de decentralisatie en van de wijze waarop deze destijds is vormgegeven. We hebben in deze notitie ook een aantal zichtbare en kostbare gevolgen beschreven. Toch constateren we ook dat de Jeugdwet iets in beweging heeft gebracht. Een beweging met kansen. En een ambitieuze Beweging van 0.

Uit deze notitie blijkt dat investeren in de effectieve ondersteuning van de jeugd uitermate rendabel is, zowel financieel als qua maatschappelijke baten. We hebben laten zien dat er in de jeugdhulp veel kennis en ontwikkelkracht is. Als onze aanbevelingen worden overgenomen kunnen we enorme stappen zetten. Kleine en grote, steeds met ons ultieme doel voor ogen.

Scholing die zich voortdurend aanpast aan de meest actuele kennis. Hulpverleners, jeugdbeschermers en leidinggevendenden die voortdurend op zoek zijn naar nieuwe kennis en naar hoe de hulpverlening aan jeugd en gezin nog beter kan. Gemeentelijke inkopers die zich laten leiden door vragen en suggesties vanuit de samenleving, die gebruik maken van de kennis die er is om als samenleving mentale vooruitgang te realiseren.

De nationale overheid zal voor dit voortdurende verbeterende systeem de gelegenheid moeten bieden en de infrastructuur moeten aanleggen. Dataverzameling, wetenschap, kennisontwikkeling, kennisverspreiding, opleiding, het zijn allemaal zaken die in Nederland landelijke coördinatie nodig hebben.

Voor de kabinetsformatie komen we zo tot de volgende twaalf aanbevelingen:

1. Maak bij elk belangrijk besluit over de ondersteuning van de jeugd een zorgvuldige, systematische en complete belangenafweging tussen de belangen van het kind en andere belangen en benut het **Kinderrechtenverdrag** en het “stappenplan het beste besluit” hierbij als kompas.

2. Maak het **0-doel** '0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien' tot het bovenliggende streven van alle jeugdhulpbeleid.
3. Vorm het huidige versnipperde preventie- en ondersteuningsaanbod om tot een ontwikkelingssensitief, duurzaam en **samenhangend landelijk beleid** met regionale kleuring voor de mentale versterking van jeugd en gezin.
4. Verbreed de taakopdracht van het onderwijs tot de psychologische, emotionele én sociale ontwikkeling van het kind en maak levensvaardigheden expliciet onderdeel van de kern- en tussendoelen van het onderwijs. Investeer in een **brede schoolaanpak**.
5. Zet inhoudelijke **kinderen en gezinnen mee aan het roer** op de plaatsen waar in de jeugdhulp de beslissingen worden genomen. Doe dit zowel in de raden van bestuur en het management van jeugdhulpaanbieders als bij de inkoop- en strategieafdelingen van de gemeenten en zorgverzekeraars.
6. Maak opvoedvaardigheden en het bevorderen van de mentale kracht van jeugd, gezin en samenleving het hoofddoel van het preventie- en promotiebeleid op de lange termijn. Neem mentale gezondheid van de jeugd op in het nieuwe **Nationaal Preventieakkoord**.
7. Sluit de jeugdhulp aan op het **ecosysteem voor mentale gezondheid en mentale kracht** dat in ontwikkeling is. Dit ecosysteem biedt de noodzakelijke sociale en digitale infrastructuur die zowel kinderen, gezinnen als professionals nodig hebben om elkaar te steunen en van elkaar te kunnen leren.
8. Maak van de jeugdhulp **een lerend systeem** waarin kinderen, gezinnen, professionals en beleidsmakers steeds over data beschikken op basis waarvan ze hun handelen kunnen optimaliseren. Neem data over jeugdhulp op in de nieuwe **Nationale gezondheidsdatainfrastructuur**, op basis van de informatiebehoefte van de cliënten, professionals, onderzoekers en beleidsmakers in de jeugdhulp. Bouw een groeistructuur.
9. Maak een **landelijke kennisagenda**, onder meer op basis van vragen uit de praktijk en op basis van (inter)nationaal onderzoek. Deze agenda beschrijft vanuit het perspectief van professional en kinderen en gezinnen de nodige kennisontwikkeling voor de lange termijn en de manier waarop de nieuwe inzichten in de praktijk zullen worden geïmplementeerd, onder meer via een sectorbreed opleidingsprogramma. Uitvoering van de kennisagenda benut de sociale en digitale kennisinfrastructuur waarop de ecosystemen voor mentale gezondheid en mentale kracht kunnen draaien.
10. Start een **sectorbreed opleidingsprogramma** voor de opleiding en verplichte continue ontwikkeling van de professionals, beleidsmakers en onderzoekers in de jeugdhulp. Bouw aan een groeicultuur.

11. Maak serieus werk van het in kaart brengen van de levensloop maatschappelijke **kosten en baten** van jeugdhulp. Investeer in elk geval tenminste royaal in interventies met een batig saldo op de lange termijn. Hierdoor zullen op termijn middelen vrijkomen voor verdere optimalisering van de ondersteuning van de jeugd. Nota bene: Huidige financiële tekorten moeten nu direct worden opgelost, maar zonder te pretenderen dat dit extra geld een oplossing voor de lange termijn zou zijn.
12. Organiseer een constante **dialoog** tussen burger, professional en beleidsmakers over de optimale ontwikkeling en opvoeding van alle kinderen en over de ondersteuning die daarbij is gewenst. Maak hierbij gebruik van de sociale en digitale infrastructuur van de ecosystemen voor mentale gezondheid en mentale kracht.

In deze notitie schetsen we een even hoopgevend als kansrijk toekomstperspectief. Een toekomstperspectief, dat in onze visie voortdurend in ontwikkeling zal blijven, net zoals de praktijken in de ondersteuning van de jeugd.

Wij pleiten daarom, als dertiende aanbeveling, voor het instellen van een nieuwe Raad voor de Jeugd. Een raad die de voortdurende ontwikkeling zowel kan aanjagen als kritisch volgen. Een raad van rijkgeschakeerde samenstelling die overheden, aanbieders en professionals gevraagd en ongevraagd advies kan geven en daarbij hard aan de bel kan trekken.

Een adviesraad die voor de samenleving in de gaten houdt of de opbrengsten van alle geld en energie die we investeren in jeugdhulp, ontwikkeling en wetenschap goed wordt benut, die het signaleert als opleidingen achterblijven bij de mogelijkheden.

Ons voorstel is de komende maanden de tijd te nemen voor het instellen van deze nieuwe, brede raad. De raad dient de komende maanden zorgvuldig te worden samengesteld. We willen dat jeugd, ouders, praktijk én wetenschap, ieder vanuit zijn eigen rol, een bijdrage kan leveren aan de voortdurende ontwikkeling van de ondersteuning van de jeugd.

De raad zelf zal zich ook voortdurend ontwikkelen, zal het gedachtegoed dat we hebben beschreven in deze notitie voortdurend in de praktijk toetsen, evalueren en verder uitwerken. En zal de samenleving scherp houden op ons doel: 0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien.

Welke investeringen zijn nodig?

Het toekomstperspectief dat we in deze notitie schetsen, is niet van vandaag op morgen te realiseren. Zeker is dat dit plan betekenisvolle investeringen zal vergen van de hele samenleving, ook financieel. We hebben laten zien dat deze investeringen, mits goed gedaan, maatschappelijk gezien zeer rendabel zijn. Hoeveel geld er de komende decennia gemoeid zal zijn met de uitvoering van dit hele plan en hoeveel het welvaartstheoretisch bezien zal opleveren, daarover kunnen we hier nog niets zinnigs zeggen.

Waar we wel een inschatting van hebben gemaakt, dat zijn de investeringen die nodig zijn om de 13 aanbevelingen die we in deze notitie doen in gang te zetten. We sluiten deze notitie af met een overzicht van deze relatief bescheiden budgetten:

e.v. (structureel)

	2021	2022	2023
Aanbevelingen			
1. Optimaal opgroeien is een mensenrecht	nvt	nvt	nvt
2. ‘0 kinderen die niet optimaal thuis opgroeien’ als doel	nvt	nvt	nvt
3. Samenhangend landelijk beleid mentale gezondheidsbevordering	pm	pm	pm
4. Verbreding taakopdracht onderwijs	15	15	4
5. Mentale gezondheid jeugd in Preventieakkoord	5	10	5
6. Professionals mee aan het roer	pm	pm	pm
7. Jeugdhulp in Ecosysteem Mentale Gezondheid	5	25	45
8. Jeugdhulp in Nationale gezondheidsdata-infrastructuur	10	20	15
9. Sectorbreed opleidingsprogramma	pm	pm	pm
10. Landelijke kennisagenda	3	2	2
11. Maatschappelijke kosten-baten-analyses jeugdhulp	3	3	3
12. Nationale dialoog opvoeding en ondersteuning	2	2	2
13. Nieuwe Raad voor de jeugd	4	4	4
Totaal	47	81	80

Bedragen in miljoenen euro’s

Meelezers

Tientallen mensen hebben meegelezen en meegedacht bij het opstellen van deze notitie. Ze hebben onze uitnodiging met enthousiasme geaccepteerd, denken mee en helpen de beweging groter en succesvoller te maken. De onderstaande personen onderschrijven deze notitie niet allemaal tot in alle details, maar zeker wel als levend document en als beweging waar ze graag aan verder werken. Door hun ideeën en toevoegingen is de tekst rijker geworden, onze ideeën toepasbaarder. Onze dank is groot.

Maaïke van der Aar
bestuurder FNV

Mohini Awadhpersad
ervaringsprofessional

Marjan ter Avest
directeur MIND

Sander van Arum
stichting Civil Care

Meike Bartels
hoogleraar genen en welbevinden

Erwin Beers
voorzitter Programmalijn
Jeugdverslavingszorg namens
Verslavingskunde Nederland

Maartje Berger
juridisch adviseur jeugdrecht,
Defence for Children

Jeroen Boelhauer
SCP

Frank Bluiminck
directeur VGN en BGZJ

Mannus Boote
ervaringsprofessional en
gelijkwaardigheidswerker

Jan Willen Bruins
directeur BPSW

Freek Bucx
SCP

Frederique Coelman
klinisch psycholoog

Eveline Crone
hoogleraar ontwikkelingsneuroweten-
schap in de maatschappij

Levi van Dam
orthopedagoog en wetenschapper

Gwen Dieleman
kinder- en jeugdpsychiater
en onderzoeker

Hermien Dijk
gezondheidseconoom

Lieke van Domburgh
directeur, onderzoeker en bestuurslid
Kenniscentrum KJP

Marjon Donkers
zelfstandig adviseur preventie
ingrijpende jeugdervaringen en
programmeer team Gezonde Generatie
(SGF)

Desiree van Doremaalen
ervaringsdeskundige
jeugdbescherming/jeugdhulp

Annemarie van Elburg
kinder- en jeugdpsychiater en
hoogleraar eetstoornissen

Margot Ende
directeur het Vergeten Kind

Veronique Esman
directeur de Nederlandse ggz

Catrin Finkenauer
hoogleraar en programma
directeur Dynamics of Youth

Eric van Furth
hoogleraar eetstoornissen

Laura Geesing
orthopedagoog-generalist,
cognitief gedragstherapeut en
EMDR-practitioner,
Regioadviseur Flevoland/Friesland
Zorginhoud en -Innovatie

Niko de Groot
adviseur/coördinator BVjong,
beroepsvereniging kinder-
en jongerenwerk

Jan-Kees Helderman
universitair hoofddocent
bestuurskunde

Alida Hielema
gz-psycholoog,
cognitief gedragstherapeut

Eva Huls
advocaat in dienstbetrekking,
Defence for Children

Károly Illy
kinderarts en voorzitter Nederlandse
Vereniging voor Kindergeneeskunde

Martin Izaks
gz-psycholoog

Erik Jongman
psychotherapeut jongeren met
ernstige gedragsproblemen

Margrite Kalverboer
orthopedagoog, jurist,
Kinderombudsvrouw

Maurice Knijnenburg
voorzitter Nationale Jeugdraad

Nellie de Koning
kinder- en jeugdpsychiater,
bestuurder

Coby van der Kooi
jurist, senior beleidsadviseur
Kinderombudsman

Marianne van de Krans
het Vergeten Kind

Meike van Kuik
het Vergeten Kind

Sara Langeveld
bestuurder Nationale Jeugdraad

Reinier Lagerwerf
coördinator opgave Jeugd en Onderwijs bij de VNG

Ellen Loykens
klinisch psycholoog, directeur jGGZ

Ans van der Maat
bestuurder Nederlands Jeugdinstituut

Janneke Majoor
klinisch psycholoog, directeur

Beanka Meddeler
orthopedagoog-generalist
en onderzoeker

Yael Meijer
klinisch psycholoog

Eva Mulder
coördinator Academische Werkplaats
Risicojeugd

Sandra Mulkens
klinisch psycholoog en bijzonder
hoogleraar voedings- en eetstoornissen

Vera Naber
psycholoog, beleidsadviseur

Roy Otten
hoogleraar klinische
ontwikkelingspsychologie

Daisy Petrona
ervaringsdeskundig professional

Huub Pijnenburg
ontwikkelingspsycholoog,
onderzoeker

Eleanne Plaizier
Samenwerkende Gezondheidsfondsen, programmteam
Gezonde Generatie

Mariëlle Ploumen
kinder- en jeugdpsychiater
en bestuurder

Tinca Polderman
universitair hoofddocent

Olaf Prinsen
directeur Jeugdzorg Nederland

Rens Raemakers
Tweede Kamerlid D66

Hein Rijkenberg
directeur Kenniscentrum KJP

Joost Richards
gz-psycholoog,
hoofd zorgontwikkeling en innovatie

Marlies Roosjen- de Feiter
beleidsadviseur MIND

Astrid Rotering
orthopedagoog en bestuurder

Ron Scholte
hoogleraar en hoofdopleider
orthopedagoog generalisten

Carlo Schuengel
hoogleraar orthopedagogiek

Nely Sieffers
adviseur ervaringsdeskundigheid
en participatie

Hans Spigt
voorzitter Jeugdzorg Nederland

Wouter Staal
hoogleraar kinderpsychiatrie

Jeroen Steenmeijer
kinder- en jeugdpsychiater,
geneesheer-directeur

Hilde Tempel
klinisch psycholoog,
bestuurder Stichting Jeugd

Suzan Terweij
gz-psycholoog

Paul van der Velpen
voorzitter @ease

Mariëtte Verhoef
bestuurder en voorzitter
Associatie voor de Jeugd

Linda Vogtländer
stichting Civil Care

Anke Wammes
communicatiestrateg

Mark Weghorst
Nederlands Centrum
Jeugdgezondheid

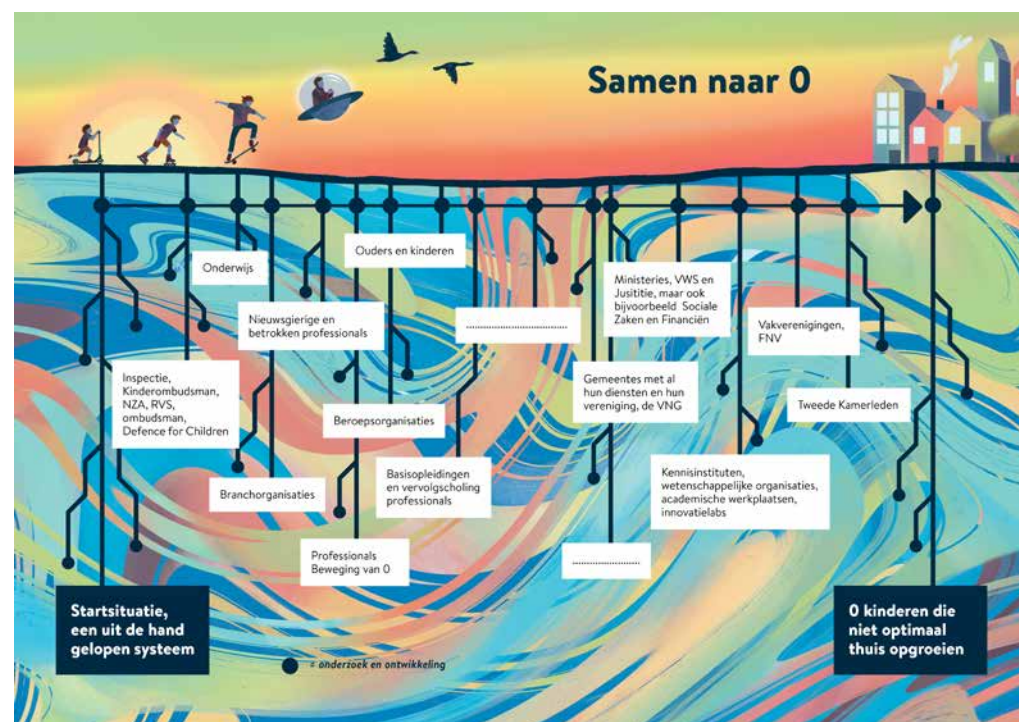
Maarten Wetterauw
directeur jGGZ-organisatie,
bestuurslid NVO

Martijn Zaal
onderwijszorgprofessional
en regiodirecteur

Nulplaat Samen naar 0

Onze meelezers waren enthousiast over onze plannen, maar vooral ook over onze uitnodiging mee te doen. De opgave is groot. En het is een brede maatschappelijke opgave waarin eenieder zijn rol moet nemen om te maken dat jonge mensen kunnen floreren. Om te zorgen dat ieder kind optimaal opgroeit en mee kan doen in de samenleving.

In deze notitie Op de groei beschrijven we een plan in ontwikkeling, zonder strakke vakjes, strakke producten, strakke financiering, en strakke beroepsgroepen. Op de groei betekent werken in netwerken en voortdurend leren en ontwikkelen samen met alle betrokken partijen. In onderstaande “Nulplaat Samen naar 0” hebben we dit proberen te visualiseren.

Figuur: Samen naar 0

● = onderzoek en ontwikkeling

Geestverwanten

Deze notitie staat niet op zichzelf. Op de groei maakt deel uit van een bredere ideologische wending. Wie zijn onze geestverwanten? We geven hier, in willekeurige volgorde, een opsomming van denk- en doewerk waardoor we zijn geïnspireerd en waarmee we ons verwant voelen.

- **SGF, MIND, et al.**
[Alliantie Mentaal Gezonde Generatie](#)
- **StroomOP**
[Actieplan Best Passende Zorg voor Kwetsbare Jongeren](#)
- **FNV en Stichting Beroepseer**
[Jeugdsprong](#)
- **Beweging van 0**
[Samen op weg naar 0-doelen](#)
- **De Nieuwe GGZ**
[GEM Ecosysteem Mentale Gezondheid](#)
- **Het Roer Moet Om**
[Dappere dokters](#)
- **Agenda voor de zorg**
[Brede investeringsagenda voor preventie, zorgprofessionals en digitalisering in de zorg](#)
- **MIND**
[Deltaplan Mentale Vooruitgang](#)
- **Federatie voor gezondheid**
[Missie Veerkracht](#)
- **FNO**
[Geestkracht](#)
- **Redesigning Psychiatry**
[Voor het psychisch welzijn van toekomstige generaties](#)
- **Gemeente Amsterdam et al**
[Thrive Amsterdam](#)
- **Alles is gezondheid**
[Missie Mentaal](#)
- **Trimbos-instituut**
[Mentaal Vitaal](#)
- **Vereniging Arts en Leefstijl**
[Leefstijlgeneeskunde](#)
- **Maatschappelijke Alliantie**
[Deltaplan Jeugd](#)
- **Rijksoverheid**
[Nationaal Programma Onderwijs](#)
- **Schoolbestuurders**
[Leve het onderwijs](#)
- **Taskforce Ontwikkelingsgericht Onderwijs (TOO)**
[Verandering onderwijsstelsel](#)

- **Institute for positive health (iPH)**
[Positieve gezondheid](#)
- **IPW**
[Reclaim the public](#)
- **De studiegroep Interbestuurlijke Financiële Verhoudingen**
[Als één overheid](#)
- **De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)**
[Weten is nog geen doen](#)
- **De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)**
[Het betere werk](#)
- **Platform Toekomst Arbeid (PTA)**
[Investeren in mensen](#)
- **Commissie De Winter**
[Onvoldoende beschermd](#)
- **De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)**
[Complexe ongelijkheid](#)
- **De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)**
[Blijk van vertrouwen](#)
- **Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)**
[Brede welvaart nader verkend.](#)
- **Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)**
[De veranderende arbeidsmarkt](#)
- **Health Holland**
[Opzet publiek private partnerschap Mental Health](#)
- **Denktank Mentale Vooruitgang**
[Hoe vergroten we de mentale kracht van Nederland?](#)

Opstellers

- **Alice Broersma**
jurist, jurist in jeugdhulp
- **Astrid a Campo**
pedagoog, forensisch criminoloog,
strategisch procesregisseur
- **Peter Dijkshoorn**
niet praktiserend kinder- en jeugd-
psychiater, landelijk ambassadeur
lerend jeugdstelsel
- **Danielle Jansen**
medisch socioloog, universitair
hoofddocent organisatie van zorg
voor kinderen en adolescenten
- **Marloes Kleinjan**
sociaal- en gezondheidspsycholoog,
epidemioloog, hoogleraar mentale
gezondheidsbevordering van de
jeugd
- **Kees Kraaijeveld**
psycholoog, filosoof, schrijver
en fabrieksdirecteur
- **Jan Menting**
verpleegkundige, landelijk
ambassadeur zorg voor de jeugd
- **Jochen Mierau**
gezondheidseconoom, hoogleraar
economie van de volksgezondheid
- **Xavier Moonen**
orthopedagoog,
hoogleraar orthopedagogiek
- **Bram Orobio de Castro**
ontwikkelingspsycholoog,
hoogleraar orthopedagogiek
- **Arne Popma**
kinder- en jeugdpsychiater,
hoogleraar kinder- en
jeugdpsychiatrie
- **Jantine Roeleveld**
ervaringsdeskundige,
adviseur cliëntperspectief
- **Monika Scholten**
beleids/bestuurskundige,
programmaleider vernieuwing zorg

Noten

- 1 Onze definitie van jeugdhulp is breder dan de definitie in de Jeugdwet: waarin het voorkomen van problemen expliciet is uitgesloten met de woorden 'niet zijnde preventie'.
- 2 We gaan in dit schrijven niet expliciet in op de 18-/18+-problemen veroorzaakt door wettelijke kaders en bekostiging.
- 3 Romeo, R., M. Knapp, S. Scott (2006). Economic cost of severe antisocial behaviour in children and who pays it. British Journal of Psychiatry, 188, 547-553.
- 4 Rosholm, M., Paul, A., Bleses, D., Højen, A., Dale, P., Jensen, P., Justice, L., Svarer, M., & Andersen, S. (2020) Are impacts of early interventions in the Scandinavian welfare state consistent with a heckman curve? A meta-analysis. Journal of Economic Surveys.
- 5 De Beweging van Nul is in 2018 ontstaan vanuit een aantal psychologen, kinder- en jeugdpsychiaters en orthopedagogen die kennis, verbinding en inspiratie bij elkaar zochten en een gemeenschappelijk doel ontdekten. De beweging formuleert ambitieuze doelen in 0-termen voor de lange termijn, zoals 0 kindermishandeling, 0 uithuisplaatsingen, 0 kinderen met autisme die niet kunnen deelnemen aan de samenleving, 0 suïcides. Deze doelen roepen op tot anders denken en helpen bij het signaleren van alle knoppen waaraan te draaien valt om een stapje in de goede richting te zetten.
- 6 Tjeenk Willink, Herman (2018). Groter denken, kleiner doen. Een oproep. Amsterdam: Prometheus.
- 7 General Comment nr. 15 van het VN-Kinderrechtencomité. Over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid. <https://www.kinderrechten.nl/general-comment-nr-15-over-het-realiseren-van-de-grootst-mogelijke-mate-van-gezondheid/>
- 8 <https://www.kinderrechten.nl/general-comment-nr-1-over-de-doelstellingen-van-het-onderwijs/>
- 9 <https://www.kinderrechten.nl/general-comment-nr-15-over-het-realiseren-van-de-grootst-mogelijke-mate-van-gezondheid/>
- 10 General Comment nr. 14: toelichting belang van het kind - Kinderrechten.nl

- 11 De Kinderombudsman. Toolkit beste besluit
<https://www.dekinderombudsman.nl/toolkit-beste-besluit>
- 12 Urie Bronfenbrenner. Ecologisch model van gedragsverandering, zie bijvoorbeeld:
https://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_systems_theory
- 13 Zie o.a. www.mentalevooruitgang.nl
- 14 <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/03/09/sociale-netwerken-van-ouders>
- 15 NJi. Om het kind. <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Om-het-kind-Vies-op-een-ander-jeugdstelsel.pdf>
- 16 <https://www.kansrijkestartnl.nl/landelijke-coalitie>
- 17 Huisvesting kan ook betekenen terug naar huis. In het Deltaplan Jeugd wordt ruimte gecreëerd voor extra opvang voor jongeren.
- 18 <https://www.kinderrechten.nl/general-comment-nr-15-over-het-realiseren-van-de-grootst-mogelijke-mate-van-gezondheid/>
- 19 Skills-based health education including life skills: an important component of a child-friendly/health-promoting school. Ensuring that children are healthy and able to learn is an essential part of an effective education system. As many studies show education and health are inseparable.
- 20 <https://www.schoolsforhealth.org/>
- 21 DGV Creatieve Impulsen (2009) Het rendement van zalmgedrag; de projectencarrousel ontleed.
- 22 <https://www.brancheszorgvoorjeugd.nl/stroomop/stroomop-een-beweging-van-betrokken-professionals/>
- 23 World Health Organization (2013). Mental health action plan 2013-2020. Switzerland: WHO.
- 24 RIVM (2020) Landelijke nota gezondheidsbeleid. 2020-2024
- 25 www.populationhealthdata.nl

- 26 www.jeugdhulpbijdehuisarts.nl
- 27 Gardner, F.A. et al. (2019) Do parenting interventions increase social inequalities in child conduct problems? Pan-European Individual Participant Data (IPD) meta- analysis Do parenting interventions increase social inequalities in child conduct problems? Pan-European Individual Par. Lancet Psychiatry.
- 28 Hendren, N., & Sprung-Keyser, B. (2020). A unified welfare analysis of government policies. Quarterly Journal of Economics, 135(3), 1209-1318.
- 29 Schweinhart, L.J. (2013). Long-term follow-up of a preschool experiment. J Exp Criminol 9, 389–409. <https://doi.org/10.1007/s11292-013-9190-3>
- 30 Sekreve, A. Van Bon, M., & Orobio de Castro, B. (2020) Eén gezin, één plan? Hulpvragen, doelen en doelbereik in de gezinsplannen van Buurtteams Utrecht. Eindrapport: Academische Werkplaats Transformatie Jeugd Utrecht.
- 31 Van der Helm, Peer (2019). Foutenculturen in de jeugdzorg. ‘Zo doen we dat hier’. Jeugdbeleid, 13, pp172-181.
- 32 Orobio de Castro, B., Mulder, S., Van der Ploeg, R., Onrust, S., Van den Berg, Y., Stoltz, S., Buil, M., De Wit, I., Buitenhuis, L., Cillessen, T., Veenstra, R., Van Lier, P.A.C., Deković, M. & Scholte, R. (2018). Wat Werkt Tegen Pesten? Effectiviteit van kansrijke programma’s tegen pesten in de Nederlandse onderwijspraktijk. Eindrapport www.watwerkttegenpesten.nl.
- 33 <https://www.zorginstituutnederland.nl/over-ons/werkwijzen-en-procedures/zinni-ge-zorg---doorlichting-van-het-basispakket>
- 34 Van der Put, C., Assink, M., Gubbels, J., van Lent, J., & Stams, G. J. (2018). Risico op kindermishandeling verlagen met arij-needs. “what works? principes” in de jeugdzorg: een nieuw instrument. Kind en Adolescent Praktijk, 3, 16–24.

Op de groei

Exemplaar van Op de groei verkrijgbaar via de website www.bewegingvannul.nl

Colofon

Auteurs:

- Alice Broersma
- Astrid a Campo
- Peter Dijkshoorn
- Danielle Jansen
- Marloes Kleinjan
- Kees Kraaijeveld
- Jan Menting
- Jochen Mierau
- Xavier Moonen
- Bram Orobio de Castro
- Arne Popma
- Jantine Roeleveld
- Monika Scholten

Eindredactie:

- Anke Wammes

Grafisch ontwerp en illustraties:

- Marieke de Beurs

www.mariekedebeurs.nl

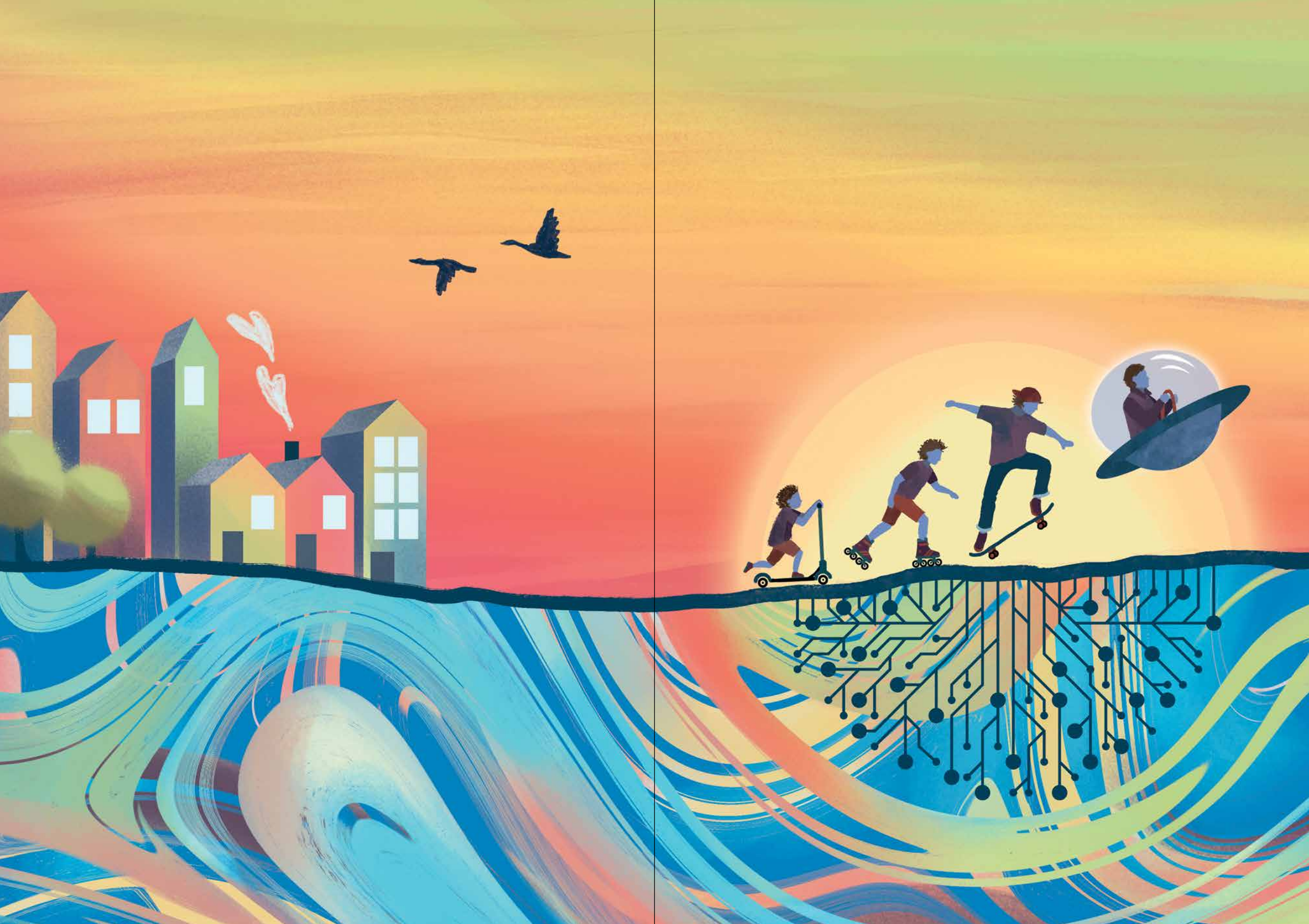
Contact:

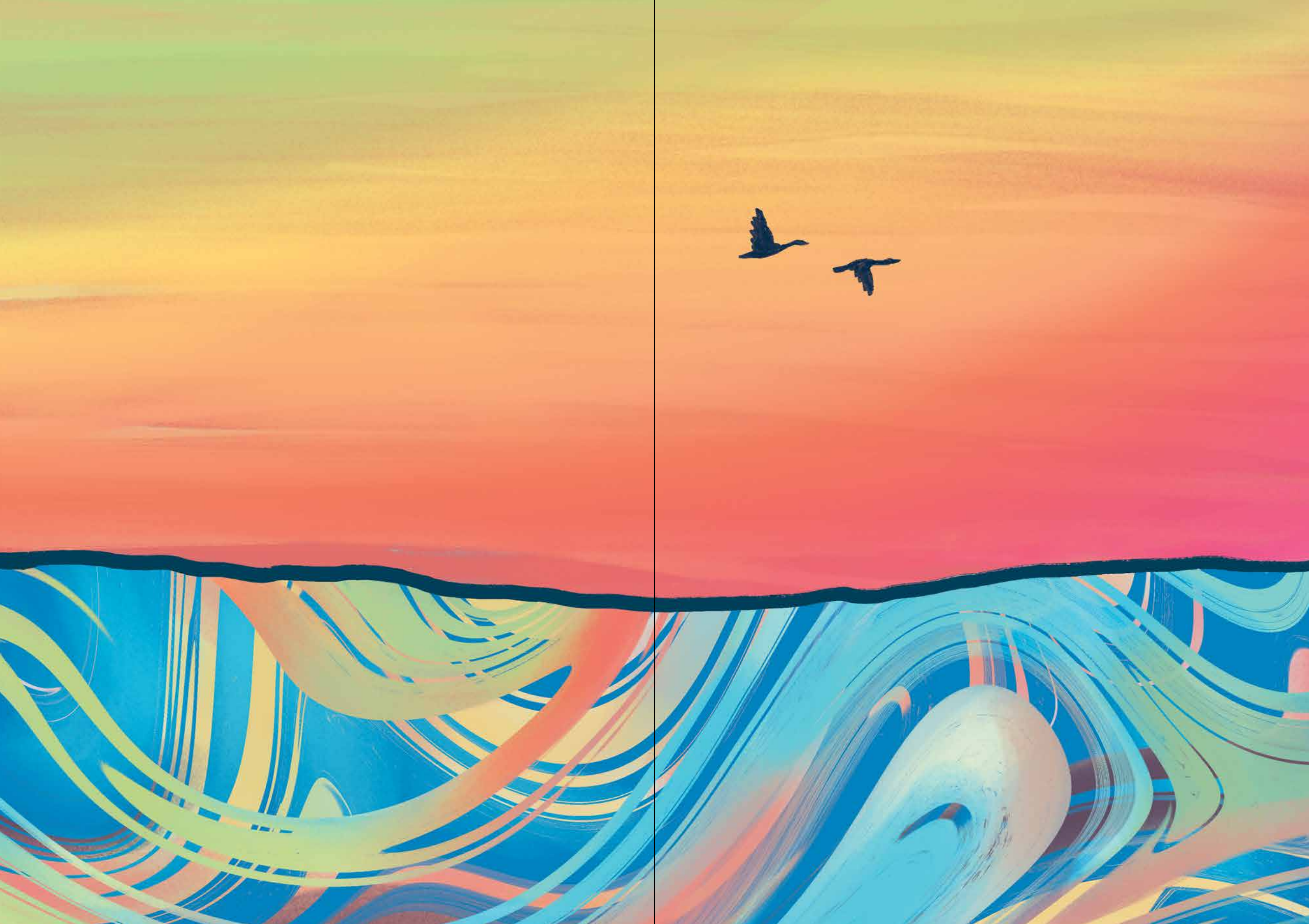
- Beweging van 0

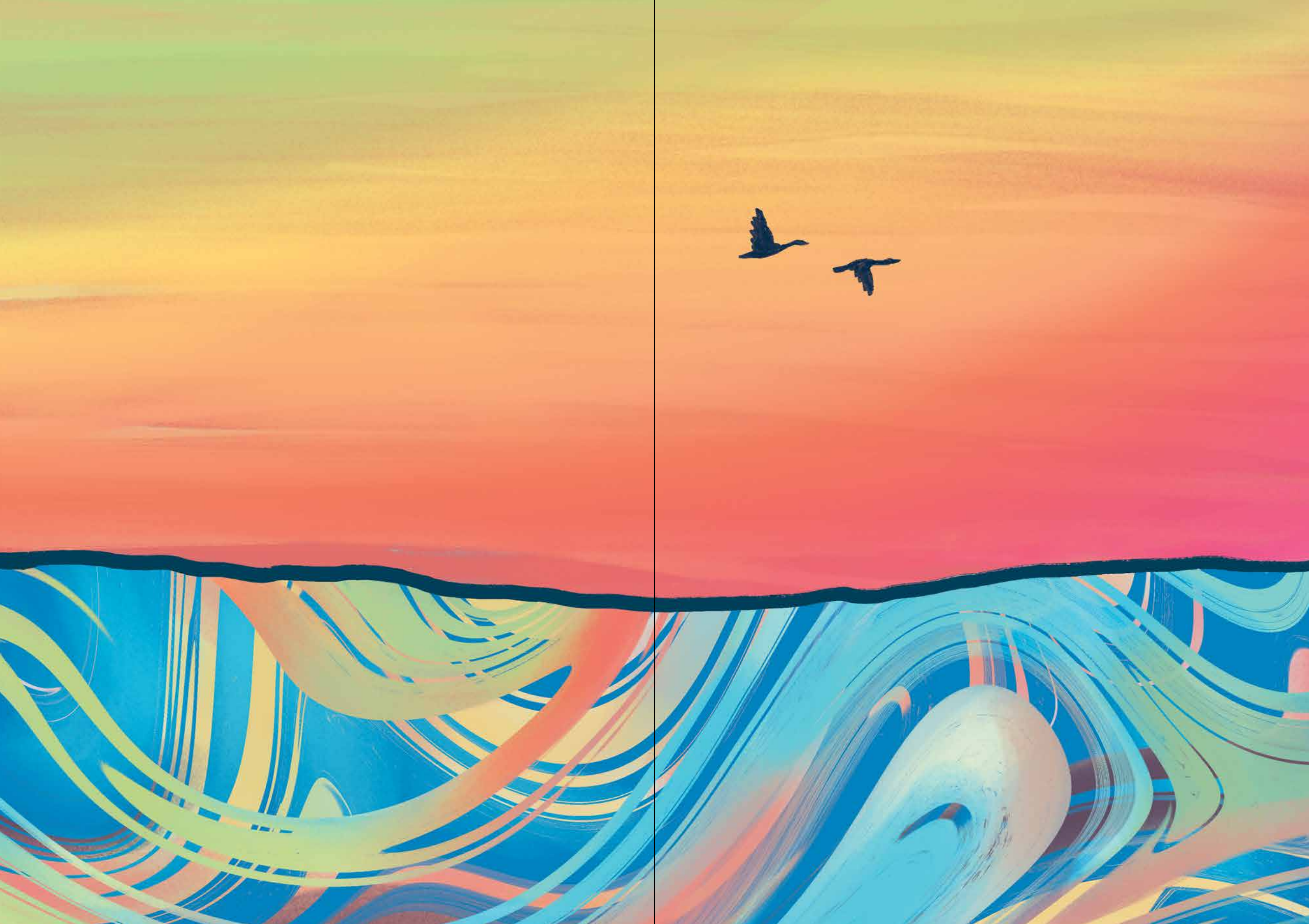
www.bewegingvannul.nl

Op de groei, Stichting Beweging van 0

op de groei

Een uitnodiging om samen te investeren
in wat jonge mensen doet floreren

Beweging van 0

